

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอด
คอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

DEVELOPMENT AND PROMOTION OF ETHICS OF LOCAL
GOVERNMENT ORGANIZATION PERSONNEL, FREE FROM
CORRUPTION, LOM SAK DISTRICT PHETCHABUN PROVINCE

นายชัยวัฒน์ ปัญจิจิต

วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS .....

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอด
คอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

Development and promotion of ethics of local government
organization personnel, free from corruption, Lom Sak District
Phetchabun Province

นายชัยวัฒน์ ปัญจิจิต

วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS .....

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Development and promotion of ethics of local government
organization personnel, free from corruption, Lom Sak District
Phetchabun Province

Mr. Chaiwat Panjit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Pho Khun Pha Mueang Sangha College, Phetchabun

B.E. 2024

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS .....

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัย : นายชัยวัฒน์ ปัญญา
ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
ปีงบประมาณ : ๒๕๖๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของการพัฒนามนุษย์เพราะมนุษย์ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ พัฒนาแล้วจะทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลแก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น โดยหลักไตรสิกขานั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาฝึกให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิตในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสักนั้น มีแผนการจัดการที่ชัดเจน ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดฝึกอบรมบุคลากรจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่โดยเน้นไปหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักเพื่อให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้เรื่องนี้ และจัดให้มีบุคลากรทางสงฆ์มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคลากรในองค์กร

Research Tittle : Development and promotion of ethics of local government
organization personnel, free from corruption, Lom Sak District
Phetchabun Province

Researcher : Mr. Chaiwat Panjit

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Pho Khun Pha Mueang Sangha College, Phetchabun

Academic Year : 2567/2024

Funds granted by : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอ
พระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุก
ท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขให้งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทำให้งานวิจัยนี้
มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้
ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่บุคลากรทางการศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้การศึกษาคณะสงฆ์ต่อไป

นายชัยวัฒน์ ปัญจิต

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา	๑๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น	๓๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล	๓๖
๒.๕ บริบทของอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	๔๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๗
๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย	๕๙
๓.๓ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	๖๐
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๐
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๑
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๒
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษารายวิจัย	๖๒
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๔

๔.๑ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	๖๔
๔.๒ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก	๖๗
๔.๓ การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัป ชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	๗๐
๔.๔ สรุป	๗๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๗๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๔
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๕
บรรณานุกรม	๗๗

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

ตารางที่ ๑ คำอธิบายตาราง...

๑

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

ภาพที่ ๑ คำอธิบายภาพ...

๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารงานภาครัฐที่ผ่านมาส่งผลต่อค่านิยมของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศอย่างน้อย ๗ ประการ ได้แก่ (๑) การใช้อำนาจในทางมิชอบ (๒) ยึดถือระบบพวกพ้องในทางมิชอบ (๓) ความต้องการเป็นเจ้าของคนนายคน (๔) การประจบสอพลอ (๕) ชอบความสะดวกสบาย (๖) ยึดถือตนเองเป็นใหญ่ และ (๗) การบริหารแบบเดิม คือระบบอุปถัมภ์นิยม ทั้ง ๗ ประการ จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในทางลบอย่างน้อย ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เจ้าหน้าที่ชอบหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงาน (๒) เจ้าหน้าที่รัฐกดขี่ข่มเหงประชาชน (๓) เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง และ (๔) การอำนวยความสะดวกและการให้บริการประชาชนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทของยุคโลกาภิวัตน์ ที่ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีการพัฒนากระบวนการทางแนวคิด การบริหารเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการความขัดแย้ง ปรับบทบาทในองค์กรอันพึงประสงค์ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม การนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานอย่างคุ้มค่า การวิเคราะห์โครงการฯ ให้เกิดความสัมฤทธิ์การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการแบบมุ่งเน้นผลงาน การจัดการความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารตลอดจนการเพิ่มทักษะ เพิ่มความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี อันสืบเนื่องมาจากลักษณะพื้นที่ สภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี มีลักษณะแตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น จะต้องเตรียมพร้อมรับมือในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลง อันนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนผู้รับบริการอย่างแท้จริงต่อไป^๑

สภาพปัญหาทางจริยธรรมเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นในระดับหรือในหน่วยงานใดก็ตาม ควรพิจารณาแยกแยะให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าจะลงมือแก้ปัญหาหรือตัดสินปัญหาทางจริยธรรมโดยใช้หลักการใด เพราะปัญหาจริยธรรมเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและ

---

^๑ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและกระบวนการ**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๖.

สลับซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องพิจารณาและตระหนักรู้ให้แน่ชัดว่าควรจะใช้หลักการใดมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ถ้าเข้าใจในหลักการอย่างถ่องแท้แล้วก็จะสามารถหยิบยกหลักการเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้อยู่ และเกิดผลดีแก่ชุมชนและประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาจริยธรรม ต้องมีวิธีการว่า ควรจะแก้อย่างไร โดยจะต้องแก้ที่ต้นเหตุก่อน เพื่อจะลดความต้องการทางวัตถุและด้านจิตใจ สำหรับวิธีที่จะทำให้เกิดความสมดุลกันที่ดีที่สุด คือการศึกษาและทำความเข้าใจหลักจริยธรรมให้ถ่องแท้ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังว่า การประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นสิ่งที่ดีที่ควร สาเหตุสำคัญของการประพฤติมิชอบของผู้คน บางส่วนขาดจริยธรรมโดยจริยธรรมมีส่วนสำคัญ ในการกำหนดพฤติกรรมหรือการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อสภาพจิตไร้จริยธรรม หรือถึงขั้นถูกความเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว เห็นแก่อำนาจ ซึ่งรวมทั้งการกระทำหรือดเว้นการกระทำการใด ๆ ตามอำนาจหน้าที่ของตน เมื่อจิตขาดจริยธรรมเสียแล้วภาวะความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ก็เกิดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการกระทำหรือดเว้นการกระทำการใด ๆ ตามอำนาจหน้าที่ อันส่งผลกระทบถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนโดยรวม ประกอบกับการควบคุมตรวจสอบภายในหน่วยงานของรัฐ ไม่อาจดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเนื่องจากการเป็นพวกเดียวกัน สีเดียวกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหรือสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานภายนอก เช่น ประชาชน สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน และสื่อมวลชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบพฤติกรรม และจริยธรรมของผู้คนเพิ่มมากขึ้น

การจะพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องประเมินความสามารถของบุคลากร ให้รู้ว่ามีจุดแข็งอะไรที่ต้องส่งเสริมสนับสนุน และมีจุดอ่อนอะไรที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ที่สำคัญการพัฒนาเพื่อให้รู้ทันความเป็นไปของโลกธุรกิจในอนาคต องค์กรต้องมีความสามารถที่จะแบ่งปันเอาทรัพยากรในตลาดมาสร้างความมั่งคั่งให้กับองค์กร ซึ่งเป็นภาระอันใหญ่หลวงของผู้บริหารทุกคน องค์กรที่ดีสมาชิกขององค์กรต้องมีข้อมูลหรือพันธะทางใจว่าจะทำให้งานขององค์กรประสบผลสำเร็จ และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ การที่องค์กรจะขับเคลื่อนได้ขึ้นอยู่กับสมาชิกขององค์กร เมื่อรับคนดีมีความสามารถเข้ามาร่วมงานกับองค์กรแล้ว ความจริงที่รับทราบกันคือองค์กรต้องเจริญเติบโตหยุดนิ่งไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมให้พนักงานรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และการเติบโตขององค์กร ซึ่งการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาพนักงานมีหลายรูปแบบ เช่น การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม การมอบหมายงาน การทำงาน เป็นกลุ่มคณะ (Team building) การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาสายอาชีพ เป็นต้น^๒ ในการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ จำเป็น

^๒ สมาน รังสิโยภักษ์, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๓๐), หน้า ๘๓.

ต้องอาศัยปัจจัยนำเข้า (Inputs) ทรัพยากรต่างๆ (Resources) ขององค์กรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็นต่อประสิทธิภาพของงานเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อได้มีการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าทำงาน แล้ว ก็ได้หมายความว่า จะสามารถให้เข้าทำงาน ได้ทันทีเสมอไป จำเป็นต้องมีการอบรมแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้เข้าทำงาน ใหม่ (Orientation) ในบางกรณีอาจต้องมีการอบรมถึงวิธีการทำงาน (on the job training)

องค์การบริหารส่วนถิ่นในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาการทุจริต และเล็งเห็นความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งเพื่อเป็นการขับเคลื่อนมาตรการดังกล่าวข้างต้น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต ตลอดจนส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยมุ่งเน้นที่ตัวบุคลากรในองค์กร เนื่องจากบุคลากรคือตัวแปรที่สำคัญหากบุคลากรไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน ใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในทางที่มิชอบไม่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลและคุณภาพของงาน ตลอดจนก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาประชาชน จึงเห็นควรดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับบุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยยึดหลักธรรมศาสนาทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมศาสนาไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน ตลอดจนใช้สติปัญญาในการทำงาน ได้เต็มกำลังความสามารถ ส่งผลให้พบกับความสุขในการทำงาน และประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน อย่างแท้จริง ซึ่งบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและจริยธรรม จะเป็นตัวขับเคลื่อนและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๔.๒ ด้านเอกสาร

๑. ชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๒. ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสาร วิชาการ และงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๔.๓ ประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth-Interview) เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๐ รูป/คน ได้แก่

- ๑) กลุ่มผู้บริหารระดับสูง
- ๒) กลุ่มผู้บริหารระดับปฏิบัติการ
- ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๔) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนา และรัฐประศาสนศาสตร์

๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ การสนทนากลุ่มเฉพาะมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน เลือกแบบเจาะจง จากผู้ทรงความรู้ ผู้ชำนาญการด้านการพัฒนาทุนมนุษย์ และหลักพุทธธรรม เพื่อตรวจสอบผลการวิจัย ให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่มีประโยชน์เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่สมบูรณ์ และเพื่อให้ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบในงานวิจัยไปนำเสนอรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยการประยุกต์หลักไตรสิกขา ที่มีประสิทธิภาพ

๑.๔.๔ ด้านพื้นที่

ประชากรที่ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลแบบเจาะจง จำนวน ๑๐ แห่ง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การส่งเสริม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม, สั่งสอนเพื่อให้บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจริยธรรมและคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น

จริยธรรม หมายถึง การนำหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการแก้ปัญหา การร่วมมือกันระหว่างบุคลากรในองค์กรกับประชาชนในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารองค์กรด้วยความเป็นธรรม

คุณธรรม หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกภาพงดงามน่าเลื่อมใสศรัทธา มีความเพียรพยายาม ใฝ่เรียนรู้ ขยันอดทนเสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยุติธรรม

บุคลากร หมายถึง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ พนักงาน และลูกจ้าง ใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบถึงสภาพหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๒ ได้ทราบถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๓ ได้ทราบถึงการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดภัยไร้พหุวัฒนธรรม อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล
- ๒.๕ บริบทของอำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม

๒.๑.๑ ความหมายของคุณธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ไว้ โดยแยกเป็นประเด็นตามลำดับ คือความหมายของ “คุณธรรม” มีนักวิชาการและผู้รู้หลากหลาย ท่านได้อธิบายความหมายไว้ ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของว่า คุณธรรม คือ คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนตัวเป็น ที่ตั้งหรือเป็นประโยชน์แก่สันติภาพและสันติสุขจึงเป็นที่ต้องการของมนุษย์ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ต้อง อบรมโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นเหมาะสมกับที่เราต้องการ^๑

พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นที่ การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิต

---

^๑ พุทธทาสภิกขุ, *คุณธรรมสำหรับครู*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๙๐.

ทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ จริยธรรมที่จะพูดต่อไปขอทำความเข้าใจกันก่อนว่าจะใช้ในความหมายที่กว้างอย่างนี้ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า คุณธรรม^๒

พจนานุกรม ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณธรรมความดีงามที่มีอยู่ในตัวบุคคลโดยความหมาย ๒ นัย คือ^๓๑. โดยนัยที่เป็นภาวะทางจิตนั้น คุณธรรมแปลว่าความคิดที่ว่าบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำและเป็นที่ยอมรับ และบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผิดหรือเลว ทั้งนี้เป็นไป ทั้งโดยความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคม นอกจากนี้คุณธรรมยังเป็นคุณภาพหรือสถานะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควรทำและยอมรับได้ ๒. คุณธรรมเป็นระบบลักษณะการประพฤติและคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเฉพาะกลุ่มคน คุณธรรม ตามรูปศัพท์แปลว่า สภาพของคุณงามความดี

พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อดตฺรโก) ได้ให้ความหมายของของคุณธรรมว่า “คุณธรรม” หมายถึงความดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตามข้อที่พระพุทธเจ้ากำหนดให้บุคคลทุกเพศทุกวัย ในสถานะและอาชีพต่าง ๆ พึงประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวเดียวกันและกันในทิศทางที่ถูกต้องตามสายกลางมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม เพราะคุณธรรมเกิดจากศีลธรรม คือ หลักระเบียบของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สร้างมนุษย์ให้มีคุณธรรมในหัวใจของมนุษย์ทุกรูปทุกนามเพื่อหวังให้อยู่อย่างสงบสุข หรือที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข^๔

พระมหาอดิศร ธีรสีโล ได้ให้ความหมายของว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณหรือธรรมคือความดี หมายถึง คุณสมบัติทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นคุณตรงกันข้ามกับที่เป็นโทษ^๕

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามซึ่งเป็นความปรารถนา ที่ส่งผลให้เกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์

^๒ พระราชวรมุนี (ประยูร ปรยุตฺโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๙.

^๓ พระนิยม ชุตินฺธโร, “ศึกษบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารครูและผู้ปกครอง กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนากรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๔ พระครูนิพัทธ์ปริยัติกิจ (บุญมี อดตฺรโก), “คุณธรรมของครู”, **ปาฐกถาธรรม**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๕) : ๑๗.

^๕ พระมหาอดิศร ธีรสีโล, “**คุณธรรมสำหรับครู**”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๕-๕๖.

ละความดีที่แท้จริงต่อสังคมอันได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาคุณธรรมนี้นับว่าเป็นค่านิยมเช่นกัน^๖ นอกจากนั้นยังได้ให้ความหมายของไว้ว่า จริยธรรมหมายถึงสิ่งที่ควร

ประพฤติเพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องแก่สังคมจริยธรรมที่สูงที่สุดคือการประพฤติปฏิบัติโดยยึดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ^๗

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า คุณ หมายถึง ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้นๆ ความเกื้อกูล ธรรม หมายถึง ความดี การทำดีละความชั่วทั้งปวงเมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน “คุณธรรม” จึงมีความหมายว่า สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดีการทำให้เกิดคุณงามความดีอุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล (ความดีที่อยู่ในตัวบุคคล) การทำดีนั้นจะต้องมุ่งกระทำทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน^๘

สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก ได้ให้คำนิยามไว้ว่า คุณธรรม คือ ความคิดรวบยอดในความรู้สึกรับผิดชอบ ชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนาสามารถมองเห็นว่า อะไรเป็นสิ่งพึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น^๙

ประกาศรี สือฮาไฟ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม หมายถึง สภาพของคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชม ยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขขั้นสมบูรณ์ คือ ความสุขใจที่เป็นสุข คือ ใจของคนดี คำว่า ใจดี คือ ใจที่มีแต่ให้ให้ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาต่อผู้อื่นและได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คือ หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมคุณค่าทางจริยธรรม คือ ความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ใน

^๖ กรมวิชาการ, **คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย**, (กรุงเทพมหานคร : cursa, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

^๗ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษากการ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

^๘ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๘.

^๙ สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อ่างใน ฝ่ายโครงการและวิจัย วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, **คุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖), หน้า ๓-๔.

สภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางการประพฤติอยู่ในเรื่อง
ของความดีและความถูกต้อง^{๑๐}

นภาพร ฌ เชียงใหม่ และคณะ ได้ให้ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม (Ethics) ว่า
เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูลการประพฤติธรรมและวิชาที่เกี่ยวกับการประพฤติ การประพฤติ
ธรรมจะต้องประพฤติอยู่ในกุศลธรรมเท่านั้น ส่วนที่เป็นอกุศลไม่เรียกว่า เป็นการประพฤติที่ถูกต้องอัน
ได้แก่ ศีลธรรมกฎเกณฑ์ความถูกต้อง หรือหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาต่าง ๆ สิ่งที่จะเป็นจริยธรรม
จริยศาสตร์ได้ที่สำคัญที่สุด คือ คำสอนของศาสนา เพราะผู้ที่นับถือศาสนาย่อมถือว่าเป็นคนดีของ
สังคมเพราะศีลธรรมของศาสนาต่าง ๆ มีมาตรการของความประพฤติดีเป็นสากล แม้ว่าบางศาสนาจะ
สอนไม่เหมือนกันแต่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ย่อมเหมือนกัน คือไม่ขัดกับมาตรการของความ
ประพฤติที่ดีเป็นสากลความประพฤติตามความเชื่อทางศาสนาของผู้ที่ปฏิบัติย่อมได้รับการยอมรับให้
การปฏิบัติตามมาตรฐานสากลมีคุณค่าสูงขึ้น ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สมบูรณ์
แบบสามารถตัดสินความดีความชั่วได้อย่างมีเหตุผล^{๑๑}

วิวัฒน์ ชัตติยะมาน ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง เป็นสิ่งที่ดีงามที่อยู่
ในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย และวาจา ที่เป็นหลักในการประพฤติ
ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ได้สรุปหลักธรรมทาง
ศาสนาและคุณธรรม ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจ
บุคคล ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำการต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น
หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนตนเอง หรือกระทำการที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้
อื่น ดังนั้น ครูที่ประกอบด้วยคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีความเหมาะสมสำหรับความเป็นครู เป็นผู้ที่
สมควรได้รับการยกย่องจากสังคมโดยทั่วไป นิสิตครูจึงควรนำหลักธรรม ทางศาสนาและคุณธรรมที่ได้
ศึกษาไปแล้ว ไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและพัฒนาบุคลิกภาพและจรรยาบรรณครูของ
ตนเองต่อไป^{๑๒}

^{๑๐} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖.

^{๑๑} นภาพร ฌ เชียงใหม่และคณะ, “เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่”,
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

^{๑๒} วิวัฒน์ ชัตติยะมาน, เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณลักษณะและจรรยาบรรณครู, (ภาควิชา
หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

ลิขิต ธีรเวคิน ได้ให้ความหมายของ “คุณธรรม” ไว้ว่าหมายถึงจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลศาสนาและอุดมการณ์เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วยปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณสังคมต้องมีจิตวิญญาณคุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกลมกลืนการเรียนรู้โดยพ่อ-แม่สถาบันการศึกษาศาสนาพรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ^{๑๓}

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึงหลักความประพฤติที่อบรมกริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรม ของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์^{๑๔}

สมจิต ชิวปรีชา ได้ให้ความหมายของ คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความกตัญญู ความพากเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละเอียดต่อความชั่ว และความกล้าที่จะกระทำความดีสิ่งเหล่านี้ต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับจิตใจของบุคคลให้คงอยู่ตลอดไป จึงจะเรียกว่าเป็นคนมีคุณธรรมประจำใจ^{๑๕}

สุธรรม ชุสต์ยัสกุล ได้ให้ความหมายของ คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ดีที่มีอยู่ในจิตใจหรือวิญญาณของมนุษย์ เป็นลักษณะนิสัย เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ความยุติธรรม หรือมิตรภาพ ดังนั้นแล้ว คุณสมบัติที่ดีจึงเป็นคุณธรรมก็ต่อเมื่อมันเป็นลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นประจำตลอดชีวิตหรือเป็นลักษณะนิสัยถาวร ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงวันใดวันหนึ่งก็จะจัดเป็นคุณธรรมคุณธรรมแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) คุณธรรมด้านพุทธรปัญญา (Intellectual Virtues) หมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งสากลหรือความสามารถในการคิดค้นหาความจริงซึ่งเกิดจากการศึกษาเล่าเรียนหรือใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งต่าง ๆ ให้รู้ตามสภาวะความเป็นจริงสามารถแยกแยะได้ ว่าอะไรคืออะไรชั่ว ซึ่งเป็นคุณธรรมของปัญญาภาคทฤษฎี และ ๒) คุณธรรมด้านศีลธรรม (Moral Virtues) หมายถึง ความสามารถในการเลือกทำความดีซึ่งเกิดจากการ

^{๑๓} ลิขิต ธีรเวคิน, **คนไทยในอุดมคติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

^{๑๔} สาโรช บัวศรี, **ปรัชญาการศึกษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๑๕} สมจิต ชิวปรีชา, **จรรยาบรรณและคุณธรรมในการพูด**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีสง่า, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

ฝึกหัดปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นการกระทำความดีหรือความถูกต้องอยู่เป็นประจำโดยการประพฤติดี ปฏิบัติชอบเป็นนิจ ซึ่งเป็นผลมาจากนิสัยที่ได้สั่งสมมาทางด้านการทำความดีความถูกต้องกับความสามารถประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั่วไปในชีวิตจริง^{๑๖}

บุญมี แทนแก้ว ได้ให้ความหมายของ คุณธรรม คือสิ่งที่พึงประสงค์สุดท้ายของบุคคลและสังคมจะเข้าถึงได้ต้องมีความรู้ดี ความรู้ถูกต้อง เพราะความรู้ดี ความรู้ถูกต้องจะสามารถปลูกฝังนิสัยที่ดีได้^{๑๗}

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม ตามพจนานุกรมว่า คุณธรรมมีความหมาย ๒ นัยคือ ๑) โดยนัยที่เป็นภาวะทางจิตนั้น คุณธรรมแปลว่าความคิดที่ว่าบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ควรทำและเป็นที่ยอมรับ และบางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ผิดหรือเลว ทั้งนี้เป็นไปทั้งโดยความคิดเห็นของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคม นอกจากนี้คุณธรรมยังเป็นคุณภาพหรือสถานะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ควรทำและยอมรับได้ ๒) คุณธรรมเป็นระบบลักษณะการประพฤติและคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเฉพาะกลุ่มคนคุณธรรม ตามรูปศัพท์แปลว่า สภาพของคุณงามความดี^{๑๘}

วีระ บำรุงรักษ์ ได้ให้ความหมายของคุณธรรม คือ ความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรือสภาพของจิต ที่เป็นกุศลเกิดขึ้นได้ เพราะจิตรู้ความจริง ความดีและความงาม^{๑๙}

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ เป็นลักษณะของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางจิตใจ เป็นสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน เป็นตัวกระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิต ในการบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต ดังนั้นคุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม ที่แสดงออกให้เห็นถึงการปฏิบัติดี ปฏิบัติถูกต้อง อันเป็นผลมาจากความคิดที่สั่งสม หรือบุคคลมีความเห็นว่าเป็นการปฏิบัติที่ดี เป็นกรอบกำหนดไว้เพื่อให้

^{๑๖} สุธรรม ชุสตัยสกุล, “จริยศาสตร์ของอริสโตเติล : ความดีคือความสุข”, **ปัญญาจักขุ**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓๐ (เมษายน-พฤษภาคม ๒๕๔๗), หน้า ๔๗.

^{๑๗} บุญมี แทนแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๕๐.

^{๑๘} ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, **ความรู้คู่คุณธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๘.

^{๑๙} วีระ บำรุงศักดิ์, **แนวทางการพัฒนาจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๓๑.

สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความรักความสามัคคี และมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

๒.๑.๒ ความหมายของจริยธรรม

ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกาย ในลักษณะที่ดีงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม จริยธรรมจะมีจำได้ต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนาอันได้แก่ศีล (Precept) อันหมายถึงหลัก หรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อคัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรมแล้วย่อมมีความสุข ไม่เดือดร้อน สิ่งดังกล่าวนี้ เป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ ดังนี้

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา คุสกูล ได้ให้ความหมายของของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมมีความหมาย ๒ นัยคือ ๑) จริยธรรมเป็นหลักการและเหตุผลที่พิจารณาเกี่ยวกับการกระทำ การพิจารณา ตัดสินและการตัดสินใจซึ่งเป็ความหมายที่คนเข้าใจกันมาแต่เดิม และ ๒) จริยธรรมที่เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำเป็นการตัดสินใจการพิจารณาตัดสินเป็นคุณธรรมทางจริยธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนการกระทำและเจตคติที่ดีที่สามารถสังเกตเห็นได้ซึ่งความหมายนี้เป็นความหมายในความคิดแบบใหม่^{๒๐}

ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้ให้ความหมายของจริยธรรม คือ ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ โดยลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควรฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากกว่าประเภทหลังน้อย^{๒๑}

^{๒๐} โกวิท ประวาลพุกษ์และ ภณิดา คุสกูล, ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

^{๒๑} ดวงเดือน พันธุนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม, การวิจัยและพัฒนาบุคลากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๓.

บงกช มงคลชัย ได้ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ตั้งมาน่านิยมชมชอบ และต้องการปลูกฝังให้มีอยู่ในตัวบุคคลทั้งนี้เพื่อให้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^{๒๒}

ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม แยกเป็น จริยยะ+ธรรม คำว่า จริยยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจการที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่างเช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”^{๒๓}

ไสว มาลาทอง ได้ให้ความหมายของจริยธรรม มาจากคำ ๒ คำ คือ จริยยะ+ ธรรม ซึ่งแปลตามศัพท์ ได้แก่ จริยยะ แปลว่า ความประพฤติ กิจการที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรมความถูกต้อง กฎเกณฑ์เมื่อนำเอา “จริยยะ” มาต่อกับคำว่า “ธรรม” เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพฤติหรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ^{๒๔}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของจริยธรรม (Morality) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม จริยยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิจการที่ควรกระทำ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึงกฎหรือระเบียบเอาเข้ามาสมาสกันแล้ว ก็เป็นจริยธรรม^{๒๕}

สาโรช บัวศรี ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิจการ และปลูกฝังนิสัย ให้อยู่ในครรลองครองธรรมหรือศีลธรรม^{๒๖}

---

^{๒๒} บงกช มงคลชัย, “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐.

^{๒๓} ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพฯมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๘๘.

^{๒๔} ไสว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**, (กรุงเทพฯมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๒๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีนท์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑.

^{๒๖} สาโรช บัวศรี, **จริยธรรมทางสังคม**, (กรุงเทพฯมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๒.

รุจิร ภูสาระ ได้ให้ความหมายของว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ได้ปฏิบัติในทางที่ดีงามทั้งกาย วาจา มีขอบเขตถึงพฤติกรรมทางสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการที่มีอยู่ในสมาชิกของสังคม^{๒๗}

สรุปได้ว่า จริยธรรม เป็นคำที่ใช้กำหนดขอบเขตหรือกรอบการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์เพื่อใช้วัดหรือประเมินพฤติกรรม ตลอดจนตัวบุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาว่าเหมาะสมหรือสมควรเพียงใด อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของมนุษย์และสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ที่มีอยู่ตลอดเวลา จึงอาจทำให้ความหมายของจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามสภาพของสังคมแต่ยังคงมีความหมายด้านความประพฤติที่ดีงาม เพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตอยู่เช่นเดิม

ดังนั้นสรุปได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง เบญจศีลและเบญจธรรมนั่นเองคุณธรรมเป็นธรรมะอันดีงามที่ควรปฏิบัติ ๕ ประการ เพื่อให้มนุษย์เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนจริยธรรมคือ ข้อห้ามหรือข้อควรเว้น ๕ ประการ เพื่อควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน เป็นสิ่งที่ควรประพฤติเพื่อให้สังคมส่วนรวมอยู่อย่างร่มเย็นมีความสุข

๒.๑.๓ ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสภาพแวดล้อมตลอดจนการหลั่งไหลของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เกิดภาวะการแข่งขันขึ้นก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ของประชาชนดังนั้น การพัฒนาคนในภาวะที่สังคมเศรษฐกิจและการเมืองมีแต่การแข่งขันกันจึงจำเป็นต้องเน้นให้คนมีคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่น ๆ ด้วยทั้งนี้เพื่อให้เป็นการต้านกับสังคมในปัจจุบันมิเช่นนั้นคนก็จะคล้อยตามไปกับกระแสสังคมอุตสาหกรรมและระบบทุนนิยมจนลืมคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามของเราไปในการแก้ปัญหาให้พลเมืองมีจริยธรรมและเอื้อต่อการพัฒนาประเทศนั้นคือการให้การศึกษาแก่พลเมืองนั่นเองเพราะการให้การศึกษานอกจากจะฝึกทักษะแล้วยังเป็นการสอนจริยธรรมด้วยกล่าวคือกระบวนการในการจัดการศึกษาจะครอบคลุมถึงการเลือกค่านิยมและการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการในสังคมด้วยนอกจากนี้เป้าหมายของการจัดการศึกษามุ่งให้คนมีทั้งความรู้และความดีเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

รัฐบาลได้เห็นความสำคัญในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจึงได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรการศึกษา

^{๒๗} รุจิร ภูสาระ, แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการหลักสูตรใหม่ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๔.

ทุกฉบับ^{๒๘} โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่เสมอและดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนนักเรียนได้ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาและปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์จึงกล่าวได้ว่าจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งจึงมีหน้าที่ที่จะต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชนของชาติซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในภายหน้าให้มีความประพฤติดีและประพฤติตนอย่างเหมาะสมสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป^{๒๙}

๒.๑.๔ องค์ประกอบของคุณธรรมจริยธรรม

จริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและความพอใจของสังคมนั้นและได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่ามี ๓ ประการคือ ๑) องค์ประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) ได้แก่ความเข้าใจในเหตุผลของ ความถูกต้องดีงาม โดยกระบวนการความคิด ๒) องค์ประกอบด้านความรู้สึกรู้สึก (Moral Attitude and Belief) ได้แก่ความพึงพอใจศรัทธาเลื่อมใสเกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมนั้นมาเป็นแนวปฏิบัติ และ ๓. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมแสดงออก(Moral Conduct) คือพฤติกรรมกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำหรือกระทำผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างกันเชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของพฤติกรรมกระทำนั้นมาจากส่วนประกอบทั้ง๒ประการข้างต้นและในบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่นลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้น ๆ หรือความรุนแรงบีบบังคับสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย^{๓๐}

^{๒๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมืองศีลธรรมระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๒๙} จิตรประสงค์ ชาวเจริญ, “ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๓๐} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔.

ดวงเดือน พันธุนาวิน ได้ให้ความหมายของ จริยธรรม สามารถจำแนกออกเป็น ๓ องค์ประกอบใหญ่ ๆ ดังนี้ ๑) องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง ส่วนที่เก็บสะสมความรู้ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมและเป็นส่วนที่จะประเมินหรือตัดสินว่าพฤติกรรมใดดีถูกควรทำและพฤติกรรมใดไม่ดีผิดไม่ควรทำได้แก่ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) ความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Reasoning) และการตัดสินทางจริยธรรม (Moral Judgment) ๒) องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Component) หมายถึงความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่ามีความพอใจชอบหรือไม่ชอบได้แก่เจตคติทาง จริยธรรม (Moral Attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และปฏิกิริยาทางจริยธรรม (Moral Reaction) และ ๓) องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกมาทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินได้ว่าดีหรือไม่ดีถูกหรือผิดสมควรหรือไม่สมควรได้แก่ความประพฤติทางจริยธรรม (Moral Conduct) การกระทำทางจริยธรรม (Moral Act) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior)^{๓๑}

ประกาศรี สิทอำไพ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติ ในการดำรงชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย มีองค์ประกอบ ๓ ประการ ดังนี้

๑. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับ ความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคลชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่นจึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

๒. สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓. อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตาม

---

^{๓๑} ดวงเดือน พันธุนาวิน, **การพัฒนาจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๔), หน้า ๕-๖.

เสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรม สามารถปกครองตนเองได้ ^{๓๒}

ไพฑูรย์ ลินลาร์ตัน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่ามี ๔ องค์ประกอบโดยสรุปดังนี้

๑) ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรมในการยึดถือแห่งความดีว่าเป็นอย่างไรเช่นเชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวระบบสังคมก็จะเป็นไปในลักษณะห้ามการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

๒) ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุดซึ่งจะให้ความสมเหตุสมผลแก่ระบบจริยธรรมเช่นการทำจิตใจให้แจ่มใสทำให้ผ่องแผ้วหรือความเป็นพระพุทธรเจ้าเป็นอุดมคติของบุคคลในสังคม

๓) ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตซึ่งจะชี้แนะว่าควรทำอย่างไรที่จะทำให้ชีวิตสู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือทางชี้แนะว่าการใดควรหรือไม่ควรกระทำเพื่อเป็นทางไปสู่ความดีและ

๔) เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกการปฏิบัติที่มีขอบทำให้คนดำเนินตามหลัก จริยธรรมหรือศีลธรรมมี ๓ ประการคือ

(๑) ผลประโยชน์ส่วนตนอันเป็นเหตุจูงใจให้ทำความดีมีจริยธรรมเช่น การที่ไม่อยากถูกลงโทษหรือถูกตำหนิจากบุคคลหรือสังคมหรือหวังผลตอบแทนความดีสู่ตนเช่นหวังขึ้นสวรรค์ในภายภาคหน้า

(๒) การปฏิบัติตนจนเป็นกิจนิสัยหรือความศรัทธาตามระเบียบปฏิบัติในหลักธรรมที่นับถือ เช่นพฤติกรรมที่ถูกฝึกปฏิบัติที่ดีมาตั้งแต่เด็ก

(๓) ความเป็นผู้มีน้ำใจต่อผู้อื่นหรือเป็นคนดีมีศีลธรรมประจำใจจากการค้นคว้าเอกสารเรื่ององค์ประกอบของจริยธรรมดังกล่าวข้างต้น ^{๓๓}

นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ ให้ความหมายคุณธรรมจริยธรรม (Ethics) ว่าเป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล การประพฤติธรรมและวิชาที่เกี่ยวกับการประพฤติธรรมจะต้องประพฤติอยู่ในกุศลธรรมเท่านั้น ส่วนที่เป็นอกุศลไม่เรียกว่าเป็นการประพฤติที่ถูกต้อง อันได้แก่ ศีลธรรม กฎเกณฑ์ความถูกต้อง หรือหลักธรรมคำสั่งสอนในศาสนาต่างๆ สิ่งที่จะเป็นจริยธรรม จริยศาสตร์ได้ที่สำคัญที่สุดคือคำสั่งสอนของศาสนา เพราะผู้ที่นับถือศาสนาย่อมถือว่าเป็นคนดีของสังคม เพราะศีลธรรม

^{๓๒} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

^{๓๓} ไพฑูรย์ ลินลาร์ตัน, **ความรู้คู่คุณธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑-๑๒.

ของศาสนาต่างๆ มีมาตรการของความประพฤติที่เป็นสากล แม้ว่าบางศาสนาจะสอนไม่เหมือนกันแต่จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ย่อมเหมือนกัน คือ ไม่ขัดกับมาตรการของความประพฤติที่ดีเป็นสากล ความประพฤติตามความเชื่อทางศาสนาของผู้ที่ปฏิบัติย่อมได้รับการยอมรับ ให้การปฏิบัติตามมาตรฐานสากลมีคุณค่าสูงขึ้น ลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมเป็นลักษณะที่สมบูรณ์แบบ สามารถตัดลินความดีความชั่วได้อย่างมีเหตุผล^{๓๔}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจริยธรรมนั้นสามารถแบ่งแยกได้หลายประเภทตามลักษณะการแบ่งของแต่ละบุคคล แต่องค์ประกอบ ที่สำคัญที่ทำให้เกิดจริยธรรมขึ้นมาได้มีหลายองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เชิงจริยธรรม ทศนคติเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หรือเหตุผลเชิงจริยธรรมล้วนแล้วแต่หล่อหลอมให้เกิดจริยธรรมขึ้นทั้งสิ้น

๒.๑.๕ ลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรม

จากการศึกษาเอกสารลักษณะทางจริยธรรมได้มีผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม จากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ไว้ จึงได้นำเสนอโดยแยกเป็นประเด็นตามลำดับดังต่อไปนี้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดหมวดหมู่จริยธรรมที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้ง ๓ ด้านคือ ๑) ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับโลกภายนอกและชีวภาพ ๒) ชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการปกครองและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๓) ชีวิตส่วนตัว^{๓๕}

แสง จันทร์งาม ได้แบ่งประเภทของจริยธรรมหรือคุณธรรมไว้อย่างกว้าง ๆ เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) ประเภทสร้างความสำเร็จแก่ตนเองเช่นความขยันขันแข็งความอดทน ความรู้จักพึ่งตนเอง ๒) ประเภทส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเช่นความมีเมตตาริฉัตร มิตรภาพความสุภาพอ่อนโยน และ ๓) องค์ประกอบด้านจริยธรรมการแสดงออก (Moral Conduct) เช่นการปฏิบัติตามศีล ๕ ซึ่งเชื่อว่าโดยปกติแล้วการปฏิบัติจะสืบเนื่องจากอิทธิพลขององค์ประกอบทั้ง ๒ ประการที่กล่าวมาแล้วแต่อาจมีการกระทำบางอย่างซึ่งตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ยั่วยุบคั้นให้บุคคลนั้นต้องกระทำและตกอยู่ภายใต้พลังจิตของบุคคลด้วยผู้ที่มีพลังจิตเข้มแข็งย่อมชนะสิ่งยั่วได้^{๓๖}

^{๓๔} นภาพร ณ เชียงใหม่ และคณะ, “เทคนิคการสอนคุณธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓).

^{๓๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **จริยธรรมในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๑๔.

^{๓๖} แสง จันทร์งาม, **การสอนจริยธรรมในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒), หน้า ๒๑ - ๒๒.

สรุปได้ว่า ลักษณะทางคุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมอยู่เสมอซึ่งจริยธรรมได้ครอบคลุมแนวทางการใช้ชีวิตอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นชีวิตที่เกี่ยวข้องกับโลกภายนอกและชีวภาพชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการปกครองและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือแม้กระทั่งชีวิตส่วนตัวตั้งนั้น จริยธรรมจึงเป็นกรอบที่ทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความคิดพื้นฐาน ๔ อย่างคือ ๑) พระพุทธศาสนา มองว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น ๒) ชีวิตมนุษย์และการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยคือเมื่อกระทำแล้วเกิดผลตามเหตุปัจจัย ๓) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้พัฒนาได้จนถึงอิสรภาพและมีความสุขได้จริง และ ๔) ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลแก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาทได้แบ่งจุดหมายของชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับโลกียะ สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี มีเงินมีงาน พึ่งตนเองได้ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับ มีครอบครัวผาสุก เป็นต้น และบรรลุประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความสุขใจ มีความภูมิใจที่ได้ประพฤติดีงามสุจริต ความกล้ามั่นใจด้วยปัญญาจะแก้ปัญหา ความโล่งมั่นใจว่าทำกรรมดีจะไปสู่ภพที่ดี เป็นต้น ๒. ระดับโลกุตตระ เป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระ เช่น ไม่หวั่นไหว หรือถูกรบกวนด้วยความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ผิตหวังโศกเศร้าเพราะไม่ยึดติดยึดมั่น เบิกบานใจตลอดกระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย เป็นต้น...^{๓๗} พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการรู้แจ้งในเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ ด้วยการเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาการ และหลักธรรมของศาสนาพุทธที่ใช้ในการศึกษาและปฏิบัติ เรียกว่า “ไตรสิกขา” (สิกขาแปลว่าศึกษา) โดยพระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักไตรสิกขากว่าภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ ประการนี้มีอะไรบ้างคือ ๑. อธิศีลสิกขา ๒. อธิจิตสิกขา ๓. อธิปัญญาสิกขา^{๓๘}

^{๓๗} สุทธธัมม โอบอ้อม, “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา”, *ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๐-๖๒.

^{๓๘} อัง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๙๐/๓๑๘, ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘-๔๙

๒.๒.๑ ความหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขา คือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ๓ ประการ เพื่อฝึกอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือพระนิพพาน^{๓๙}

คำว่า “ไตรสิกขา” มีรากศัพท์มาจากสองคำว่า ๑.ไตร หรือ ตรี เป็นภาษาสันสกฤตตรงกับ คำบาลีว่า ตี แปลว่า สาม ๒. สิกขา เป็นภาษาบาลี ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า ศิกษา หมายถึง การศึกษา การปฏิบัติและการอบรมความประพฤติให้บริสุทธิ์^{๔๐}

ไตร หรือ ตี นั้นหมายถึงองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ อธิศีลสิกขา, อธิจิตสิกขา, อธิปัญญาสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีความหมายตามพระไตรปิฎกดังนี้

๑) อธิศีลสิกขา (สิกขาคือศีลอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ดังคำอธิบายในคุหฺฏฐกสูตรนิกายเทส คัมภีร์มหานิทเทส ว่า อธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร คือ ภิคุษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสังวรในพระปาติโมกข์ สมบูรณ์ด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายอยู่คือ สีสันต์เล็ก สีสันต์ใหญ่ ศีลเป็นที่พึ่ง เป็นเบื้องต้น เป็นความประพฤติ เป็นความสำรวม เป็นความระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธานเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศล นี้ชื่อว่า อธิศีลสิกขา^{๔๑}

โดยการฝึกอบรมศีลนั้น มุ่งเน้นที่การสำรวมเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการกระทำเป็นเกราะกั้นกิเลสทั้งหลายที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนและการเบียดเบียน ดังที่แสดงในมาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “เนกขัมมะ ชื่อว่าศีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า กั้นกามฉันทะ...ความสำรวม ชื่อว่าอธิศีลสิกขา.. อพยบาทศีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่ากั้นพยาบาท..อรหัตมรรค ชื่อว่าศีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่ากั้นกิเลสทั้งปวง”^{๔๒}

๒) อธิจิตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิต เพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง การสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย ดังคำอธิบายใน คุหฺฏฐกสูตรนิกายเทส คัมภีร์มหานิทเทส ว่า อธิจิตสิกขาเป็นอย่างไร คือ พระภิคุษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งปลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์ สงบระงับไปแล้วบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มี

^{๓๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๗.

^{๔๐} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐.

^{๔๑} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘.

^{๔๒} ขุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๐/๖๐๖.

แต่ปิติและสุขที่เกิดจากสมาธิอยู่เพราะปิติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตถิยฌานที่พระอรียะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขเพราะละสุขและทุกข์ได้แล้ว เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ เพราะอุเบกขาอยู่นี้ ชื่อว่า อธิจิตสิกขา”^{๔๓}

โดยการฝึกอบรมจิตนั้น มุ่งเน้นที่ความตั้งมั่นแห่งจิต, การทำใจให้สงบแน่วแน่ เพื่อให้จิตบริสุทธิ ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นกลาง ปราศจากอคติ ดังที่แสดงใน มาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าจิตวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า ไม่ฟุ้งซ่าน...ความไม่ฟุ้งซ่านชื่อว่า อธิจิตสิกขา”^{๔๔}

๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ เป็นลำดับไป จนทำให้แจ้งทั้ง เจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติ สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไป ดังคำอธิบายในคูปัญญกสูตรนทีเทศ คัมภีร์มหานิทเทศว่า อธิปัญญาสิกขาเป็นอย่างไร คือ ฝึกในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มียปัญญาประกอบด้วยปัญญาอันประเสริฐหยั่งถึงความเกิดและความดับ เพิกถอนกิเลสให้บรรลุถึงความสิ้นทุกข์ โดยชอบ เธอรู้ตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์ นี่สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์) นี่นิโรธ(ความดับทุกข์) นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์) เธอรู้ตามความจริงว่า “เหล่านี้อาสวะ”...นี้ชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา^{๔๕}

โดยการฝึกอบรมปัญญานั้น มุ่งเน้นที่การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความเห็นที่บริสุทธิ์ จึงจะสามารถทำลายกิเลสได้ ดังแสดงในมาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าทิวินุตติ เพราะมีความเห็น...ความเห็นชื่อว่าอธิปัญญาสิกขา”^{๔๖}

การฝึกอบรมทั้ง ๓ ด้าน จึงมีวัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อการทำลายกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของบุคคล ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สำหรับบุคคลผู้ตื่นอยู่ตลอดเวลา หมั่นศึกษาไตรสิกขาทั้งกลางวันกลางคืน น้อมจิตเข้าหาหนิพพาน อาสวะทั้งหลาย ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้”^{๔๗} ทั้งนี้พระสารีบุตร ได้แสดงอรรถาธิบายวัตถุประสงค์เพิ่มไว้ในคัมภีร์มหานิทเทศว่า ๑. เพื่อไม่ประพฤติผิดทางกาย วาจา ใจ เพราะรู้ในเหตุที่ทำให้ประพฤติผิดนั้น ๒. เพื่อละเมถุนธรรม เพราะรู้ว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมยศและเกียรติของสมณะ ๓. เพื่อกำจัดราคะในรูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ ๔. เพื่อทางแห่งฌาน เพราะรู้เหตุแห่งความสงสัยว่าเกิดจากสิ่งที่น่าปรารถนาและสิ่งที่ไม่ปรารถนา ๕. เพื่อกำจัดมลทินของตน คือ

^{๔๓} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^{๔๔} ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^{๔๕} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^{๔๖} ชุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^{๔๗} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒๖/๑๐๓.

ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ กิเลส ทุจริต มิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ มิจฉาวาจา มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ มิจฉาฌาน มิจฉาวิมุตติ เพราะได้สมาทานไตรสิกขา จึงมีสมาธิ มีสติ มีปัญญาที่รักษาตน^{๔๘}

เพื่อให้เข้าใจความหมายได้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากพระสงฆ์และนักวิชาการ ดังนี้

พระอุปติสสเถระ (ลังกา) ได้อธิบายไว้ในวิมุตติมรรคว่า สิกขา หมายถึงการศึกษาเรื่องที่ควรศึกษา การศึกษาอันยอดเยี่ยมและการศึกษาเพื่อความเป็นพระอเสขะ (ผู้ไม่ต้องศึกษา)^{๔๙}

พระพุทธโฆสจารย์ (พระคณาจารย์) ได้อธิบายไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่า ไตรสิกขา เป็นทั้งหลักการและวิธีปฏิบัติเพื่อให้สามารถล่วงพ้นจากอบาย, กามธาตุและภพทั้งปวง โดยมีเป้าหมายที่การบรรลุนิพพานอันบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน ไตรสิกขาเป็นแนวปฏิบัติในทางสายกลาง ไม่ใช่การปรนเปรอตนด้วยกามสุขและการทรมานตน มีศีลเป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสที่แสดงออกทางกาย วาจา สมาธิเป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสที่กลุ่มมรุมจิต และปัญญาเป็นปฏิปักษ์ต่ออนุสัยกิเลสที่แอบแนบอยู่ในจิต สามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นพระอริยะ ผู้มีความบริบูรณ์ด้วยศีล ได้แก่ พระโสดาบันและพระสกทาคามี, บริบูรณ์ด้วยสมาธิ ได้แก่พระอนาคามี และบริบูรณ์ด้วยปัญญา ได้แก่ พระอรหันต์ นอกจากนั้นองค์ธรรมทั้ง ๓ ยังเป็นเครื่องอุดหนุนให้บรรลุคุณวิเศษอันหาได้ยากในบุคคล ดังมีวิชา ๓ เป็นต้น^{๕๐}

พระพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า การศึกษาในภาษาไทยหมายถึงการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งตรงกับคำว่าสิกขาในพระพุทธศาสนา หมายถึงการปฏิบัติ การได้รับปริญญาคือสิ้นราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะ ผลการปฏิบัติสิกขาเป็นอย่างนั้น การปฏิบัติอย่างนั้นก็เพื่อรอดจากสิ่งอันไม่พึงปรารถนา สิ่งใดที่เป็นความทุกข์ทรมาน ความยุ่งยากลำบากแก่จิตใจก็เรียกว่าอันไม่พึงปรารถนาแก้ไขด้วยการศึกษา^{๕๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาว่า ไตรสิกขามีหมายถึงการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตถูกต้องดีงาม ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิต หรือ วิถีชีวิตที่

^{๔๘} ชู.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๕๐, ๒๙/๕๒/๑๘๒, ๒๙/๑๐๓/๓๑๙, ๒๙/๑๙๗/๕๔๗-๕๗๙, ๒๙/๒๐๙/๖๑๔-๖๑๕.

^{๔๙} พระอุปติสสเถระ (ลังกา), **วิมุตติมรรค**, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๕๐} พระพุทธโฆสจารย์ (พระคณาจารย์), **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๔, ๙-๑๒.

^{๕๑} **พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่ค้ำครองโลกถึงที่สุด**, (กรุงเทพมหานคร: อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

ถูก ต้องตั้งงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนาตน คือสิกขามรรคกับไตรสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่อริยสัจ ๔ ก็เป็นอริยมรรคคือวิถีชีวิตอันประเสริฐ เมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่พึ่งพาวิชา ตัณหา อุปาทานน้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมัน พร้อมกับที่เรามีปัญญาเพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมด ทุกข์ก็หมด ก็บรรลุเป้าหมายเป็นนิโรธ โดยสมบูรณ์^{๕๒} ไตรสิกขามีความหมายดังนี้ ๑) อธิกศีลสิกขา การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ (Training in higher morality) ๒) อธิจิตตสิกขา การฝึกอบรมทางจิต การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิตและรู้จักการใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ (Training in higher mentality หรือ Mental Discipline) ๓) อธิปัญญาสิกขา การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ (Training in higher wisdom) นี่เป็นความหมายที่รวบรัด หากจะให้ความหมายที่สมบูรณ์ก็ต้องให้เชื่อมโยงถึงความมุ่งหมายด้วย โดยเติมข้อความแสดงลักษณะที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายต่อท้ายสิกขาทุกข้อได้ความตามลำดับว่า ไตรสิกขา คือหลักการประพฤติปฏิบัติ การฝึกปรือความประพฤติ การฝึกปรือจิต การฝึกปรือปัญญา ชนิดที่ทำให้แก้ปัญหของมนุษย์ได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์นำไปสู่ความสุขและความเป็นอิสระแท้จริง...^{๕๓}

บุญมี แทนแก้ว ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า หมายถึง ข้อปฏิบัติ ๓ ชั้นคือ

๑. ชั้นศีล ได้แก่การเว้นชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติเพื่อความปกติสงบเรียบร้อย ไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ต้องศึกษาอบรม เป็นชั้นศีล
๒. ชั้นสมาธิ ได้แก่ การฝึกฝนหรืออบรมจิตใจให้เหมาะสม ตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมจะปฏิบัติงานคือพิจารณาความเป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของการเจริญปัญญา การฝึกบังคับจิตใจให้ตั้งมั่น โดยระลึกรู้ตัวทั่วพร้อม ดังนี้เรียกว่า จิตตสิกขา
๓. ชั้นปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมในการพิจารณาสิ่งทั้งปวงให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง หมายถึงการฝึกฝนอบรมจนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวงถึงกับเกิดความสดสังเวชเบื่อหน่ายในสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตาได้จริง ๆ การฝึกฝนเช่นนี้เรียกว่า ปัญญาสิกขา^{๕๔}

^{๕๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), “หัวใจพระพุทธศาสนา”, พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๕๐): ๗.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๕), หน้า ๕๔๖.

^{๕๔} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๘.

๒.๒.๒ ความสำคัญของไตรสิกขา

ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น พบว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสย้ำเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ถึง ๘ ครั้ง ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานพระองค์ทรงตรัสสอนเรื่องศีล สมาธิ ปัญญานับสิบครั้ง “สมาธิอันอบรมโดยมีศีลเป็นฐานหมายความว่า ศีลเป็นพื้นฐานทำให้จิตเป็นสมาธิ เป็นเอกัคคตามีจิตเป็นอารมณ์เดียวเรียกว่า ศีล คือการสงบกาย สงบวาจาคือมีกายสุจริต...”^{๕๕} หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่รวมเอาหลักการศึกษาทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ดังนั้นหลักไตรสิกขาจึงมีลักษณะเด่นพิเศษเห็นได้ดังนี้ หลักไตรสิกขาเป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือนได้^{๕๖} พระพุทธเจ้าทรงตรัสเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตสูตร ตติยสิกขาสูตร โดยทรงให้ความสำคัญของสิกขานี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ ประการนี้แล ภิกษุผู้มีความเพียร มีความเข้มแข็ง มีปัญญาเพ่งพินิจ มีสติคุ้มครองอินทรีย์ ครอบงำทุกทิตด้วยอัปปมาณสมาธิ ประพฤติอิศศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เมื่อก่อนฉันใด ภายหลังก็ฉันนั้น ภายหลังฉันใด เมื่อก่อนก็ฉันนั้น เบื้องต่ำฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องต่ำก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น ภิกษุเช่นนี้ บัณฑิตกล่าวว่า เป็นนักศึกษา เป็นนักปฏิบัติ มีความประพฤติบริสุทธิ์ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบ เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติในโลก เป็นผู้ประกอบด้วยวิมุตติอันเป็นสันต์ค้นหา ย่อมมีจิตหลุดพ้นจากสังขารธรรม เพราะวิญญูณดับสนิทเหมือนความดับแห่งประทีป”^{๕๗}

ไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญ คือการจัดตั้งระบบระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญของไตรสิกขานั้นได้สอดแทรกอยู่ในหลักธรรมต่าง ๆ เช่น สอดแทรกอยู่ในหลักโอวาทปาติโมกข์ เป็นต้น ไตรสิกขาจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๑. ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่ เพื่อกำจัดกิเลสของภิกษุและบุคคลทั้งหลาย ดังปรากฏในอนุพุทธสูตร ว่าด้วยการตรัสรู้ธรรมเป็นเหตุสืบกันว่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอดธรรม ๔ ประการ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้ ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ อริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติ เราถอนภวตัณหาได้แล้ว ภวเนตติสิ้นไปแล้ว ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติอันยอดเยี่ยมพระโคตมผู้มีศตรัสรู้แล้ว ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายเพื่อความรู้ยิ่ง^{๕๘}

^{๕๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๖/๘๕-๘๖.

^{๕๖} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๐-๓๑๑.

^{๕๗} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐.

^{๕๘} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๑/๑-๒.

๒. ไตรสิกขารากฐานที่สำคัญของพระวินัย ดังปรากฏในวัชชีปุตตสูตร ว่าพระพุทธเจ้า ขณะทรงประทับอยู่ ณ ภูเขาคารสาลา ป่ามทวัน เขตกรุงเวสาลี ได้มีภิกษุชื่อวัชชีบุตรเข้ามาเฝ้า แล้วกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า สิกขาบท ๑๕๐ ที่ยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถศึกษาได้หมด พระพุทธเจ้าทรงตรัสถามว่า เธอจักสามารถศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาได้หรือไม่ ทรงให้คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่า หากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ได้ครบถ้วนบริบูรณ์ ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา ๓ เพื่อการละระคาย โทสะ โมหะ ทำให้เป็นผู้ไม่ประกอบอกุศลกรรม^{๕๙} เพราะสิกขา ๓ ประการนี้เป็นที่รวมของสิกขาบท นั้นเอง^{๖๐}

๓. ไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกศึกษาพัฒนามนุษย์ เป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ดังที่แสดงในปฐมสิกขาสูตรว่า ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำพอประมาณในสมาธิ และปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน หรือเป็นพระสกทาคามี ขณะที่ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล และสมาธิทำพอประมาณในปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระอนาคามี ส่วนภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง^{๖๑}

พระพุทธทาสภิกขุ ให้ทัศนะถึงความสำคัญของไตรสิกขาหรือการศึกษาไว้ พอสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องไม่มีปัญหาแก่ฝ่ายใด จัดการศึกษาทุกอย่าง ให้เสริมสร้างมนุษยธรรม คือสร้างมนุษยธรรมขึ้นมา แล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้า ก้าวหน้าไปนั้นตั้งแต่ว่า ละสัญชาตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดเห็นอย่างมนุษย์ ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของไตรสิกขาหรือการศึกษา ก็คือการพัฒนามนุษยธรรมให้มันมาในทิศทางที่ถูกต้องคือ ละอหังการ มมังการ ละความเห็นแก่ตัว กิเลสไม่อาจจะเกิด บุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ^{๖๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ทัศนะถึงความสำคัญว่ามรรคเป็นระบบปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่เนื้อหา ฉันท ไตรสิกขาที่เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่การใช้งาน ฉันทนั้น ไตรสิกขา นี้เมื่อนำมาแสดงเป็นคำสอนในภาคปฏิบัติทั่ว ๆ ไป ได้ปรากฏในหลักที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ (พุทธโอวาทที่เป็นหลักใหญ่ ๓ อย่าง) คือ ๑. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย

^{๕๙} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๐-๓๑๑.

^{๖๐} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒, ๒๐/๘๘/๓๑๔, ๒๐/๘๙/๓๑๗.

^{๖๑} อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒-๓๑๔.

^{๖๒} พุทธทาสภิกขุ, การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด, (กรุงเทพมหานคร: อุษากาการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

ทางวาจา จัดเป็น ศีล ๒. การบำเพ็ญ ความดีให้เพียบพร้อม จัดอยู่ในการปฏิบัติขั้นที่เรียกว่า สมาธิ ๓. การทำจิตของตนให้ผ่องใส จัดเป็นการฝึกปฏิบัติในขั้นสูงสุดเรียกว่า ปัญญา^{๖๓}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ให้ทัศนะถึง ความสำคัญของไตรสิกขาหรือ (การศึกษา) ไว้ว่า การศึกษาหมายถึงการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่เต็มบริบูรณ์ เพราะได้รับการพัฒนาทั้ง ทางกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยปัญญา จึงเป็นอิสระหลุดพ้นจากการบีบคั้น ของอำนาจกิเลส ตัณหา ดังคำกล่าวที่ว่า “ทุกข์เพราะยึด ทุกข์ยึดเพราะอยาก ทุกข์มากเพราะพลอย ทุกข์น้อย เพราะหยุด ทุกข์หลุดเพราะปล่อย” เมื่อปล่อยวางแล้วย่อมหลุดพ้นทุกข์ และพบความสุข สงบคือ สันติ ดังนั้นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึงผู้บรรลุวิมุตติ คือเป็นอิสระหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวงเพราะฉะนั้น วิมุตติเป็นเป้าหมายของการศึกษาตามหลักไตรสิกขาตามที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ว่า “สมาธิที่มีศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่มีสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผล มากมีอานิสงส์มาก จิตที่มีปัญญาแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยชอบ” ความหลุดพ้นนี้ก็คือวิมุตติซึ่งเป็นบรมสันติ เมื่อคนเราบรรลุถึงวิมุตติแล้วถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เรียกว่า พระอเสขะ หมายถึงผู้ จบการศึกษาสูงสุดในพระพุทธศาสนา^{๖๔}

๒.๒.๓ จุดมุ่งหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์สู่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือการหลุดพ้น ซึ่งอาจแบ่งเป็นจุดหมายโดยทั่วไปและจุดมุ่งหมายตามหลักอริยมรรค ดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายทั่วไปของการศึกษาในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ไตรสิกขา หรือ การศึกษาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ย่อมคล้อยตามจุดมุ่งหมายของ พระพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากเป็นวิธีการที่มุ่งไปสู่อุดมการณ์ หรือมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายใน พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ดังนี้

๑) จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่าง ตามแนวตั้ง คือ ทิณฺฐธมฺมิภักตถะ สัมปรายิ ภักตถะและปรมัตถะ^{๖๕} จุดมุ่งหมายหรือประโยชน์ที่บุคคลควรเข้าถึงและสร้างสรรค์ขึ้นแบ่งได้ ๓ ระดับ

^{๖๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๗.

^{๖๔} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๖๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๙), หน้า ๑๓๑.

โดยที่แต่ละบุคคลอาจจะเข้าถึงและสร้างสรรค์ได้ไม่เท่ากัน ทว่าเป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนควรมีให้ครบ
ทุกระดับถึง แม้ว่าจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปอีกทั้งควรพัฒนาตนให้เข้าถึงให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไปคือ

๑.๑ ประโยชน์ในปัจจุบันหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ได้แก่ ทรัพย์สินเกียรติยศ
หรือ ฐานะในสังคมไมตรี หรือ มิตรบริวารและชีวิตครอบครัวที่เป็นสุข หรือ ความสามารถพึ่งพา
ตนเองได้ในทางเศรษฐกิจและสังคม ประโยชน์ในระดับนี้จะต้องให้เกิดมีขึ้น หรือให้เป็นการแสวงหา
ด้วยกำลังความเพียรพยายามและสติปัญญาของตนโดยทางชอบธรรมไม่เกิดจากการเบียดเบียนผู้อื่น
หรือสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม จึงอาศัยการศึกษาในด้านที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดศิลปวิทยา หรือ
วิชาการและวิชาชีพต่าง ๆ เป็นหลักประโยชน์ในระดับนี้ เรียกว่า ทิฐฐัมมิกัตถะ

๑.๒ ประโยชน์ในอนาคต หรือประโยชน์เบื้องหน้าเป็นประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิตด้าน
ใน ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง หมายถึง ความเจริญงอกงามของชีวิตจิตใจที่ก้าวหน้า
พัฒนาขึ้นด้วยคุณธรรม เช่น ศรัทธาความสุจริตมีศีลความเสียสละความสงบสุขของจิตใจการดำรงอยู่
ในศีลธรรม การได้สร้างสรรค์บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น จนมั่นใจในความมีชีวิตที่ดีของตนไม่ต้องหวั่น
กลัวต่อความตายและปรโลก ประโยชน์ในระดับนี้เกี่ยวกับคุณธรรมภายในจิตใจและความประพฤติที่
ชอบธรรมจึงอิงอยู่กับการศึกษาในด้านทำหน้าที่แนะนำวิธีดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและพัฒนาตนให้เป็น
คนที่สมบูรณ์ประโยชน์ขั้นนี้ เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ

๑.๓ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตคือ ความมีจิตใจเป็นอิสระ
ปลอดโปร่งผ่องใสเบิกบาน สามารถแก้ปัญหาในจิตใจได้สิ้นเชิงไม่ถูกบีบคั้นค้ำข้องจำกัดด้วยความยึด
ติดถือมั่น หวั่นหวาดและกังวลปราศจากกิเลสเผาผลาญที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัวอยู่อย่างไร้ทุกข์ ได้
ประจักษ์ความสุขประณีตภายในที่บริสุทธิ์สงบเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็นภาวะที่เข้าถึง
ได้ด้วยการรู้จักสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรมทั้งหลาย
ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตจึงต้องอาศัยการศึกษาในด้านที่ทำหน้าที่อย่าง ๒ ในระดับของการ
พัฒนาปัญญาอย่างสูงสุดประโยชน์ขั้นนี้เรียก ว่า ปรมัตถะ

๒) จุดมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ๓ อย่าง ตามแนวราบ คือ อัตตัตถะ ปรัตถะอุภยัต
ถะ^{๖๖} การศึกษาพัฒนาคนให้สามารถเผื่อแผ่ขยาย หรือกระจายประโยชน์ออกไปได้อย่างกว้างขวาง
และบุคคลควรทำให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่ชีวิตโดยแบ่งออกตามแนวราบเป็น ๓ ประเภทดังนี้

๒.๑ ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของตนได้แก่ประโยชน์ ๓
อย่างคือ ประโยชน์ในปัจจุบันประโยชน์ในอนาคตและประโยชน์สูงสุดดังที่ได้อธิบายแล้ว ซึ่งเป็น

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่
๒๗,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๙), หน้า ๕๓๗.

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนโดยเฉพาะเป็นการเสวยผลที่ดีของการมีชีวิตโดยสมบูรณ์เน้นการพึ่งตนเองได้ในทุกระดับเพื่อความไม่ต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่นและเพื่อความเป็นผู้พร้อมที่จะบำเพ็ญกิจเพื่อผู้อื่นและกิจต่าง ๆ อย่างได้ผลดี

๒.๒ ประโยชน์ผู้อื่น (ปรีตละ) คือ การช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้อื่นบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของเขาได้แก่ประโยชน์ ๓ อย่างคือประโยชน์ในปัจจุบันประโยชน์ในอนาคตและประโยชน์สูงสุดเท่าที่เกี่ยวข้องกับคนอื่นเป็นผลที่จะช่วยทำให้เกิดขึ้นแก่คนอื่น มุ่งประสงค์ประคองให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้โดยการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้ เป็นต้น

๒.๓ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือ ประโยชน์ร่วมกัน (อุภยัตละ) คือ การสร้างสรรค์ปัจจัยที่อำนวยให้ทุกคนทุกฝ่ายทั้งสังคมบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตทั่วกันได้แก่ประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันประโยชน์ในอนาคตและประโยชน์สูงสุดที่เป็นผลเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและแก่คนอื่น ๆ หรือแก่สังคมแก่ชุมชนอันเป็นส่วนรวม เช่น ประโยชน์ที่เกิดจากของกลางและกิจส่วนรวม เป็นต้น โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่อันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และการบำเพ็ญปรีตละของทุกคน

๒. จุดมุ่งหมายตามหลักอริยมรรค

หลักไตรสิกขา หรือ การศึกษา ๓ ประการ เป็นการจัดวางรูปแบบขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรคคือเป็นการฝึกฝนอบรมในองค์ทั้ง ๘ แห่งมรรค ให้เกิดขึ้นเจริญองกามและใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้นแก้ไขปัญหาคับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ อธิศีลสิกขาคือการศึกษาด้าน หรือ ขั้นตอน ที่ฝึกให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะเจริญองกามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติวินัยและความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชนเป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

อธิจิตสิกขาคือการศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดมีสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิเจริญองกามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพจิตพัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชนเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี

อธิปัญญาสิกขาคือการศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดมีสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะเจริญองกามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วย

ปัญญา มีจิตใจผ่องใสเบิกบานไร้ทุกข์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่าง ๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง^{๖๗}

๒.๒.๔ กระบวนการศึกษาไตรสิกขา

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางความคิดจิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติ มีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักศีล สมาธิ ปัญญา

สัมมาทิฐิเป็นองค์ประกอบสำคัญเริ่มแรกของการศึกษาปฏิบัติหรือเป็นขั้นแรกของระบบการศึกษาฝึกฝนตนตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นธรรมที่ต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ ชัดเจน เป็นอิสระมากขึ้นเป็นลำดับ ก็ให้เห็นแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งเมื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อีกทั้งไม่ว่าในด้านการศึกษา หรือในด้านการดำเนินชีวิตด้านอื่น ๆ ก็จะทำให้แนวทางการดำเนินการแจ่มแจ้งเช่นเดียวกัน พระพุทธศาสนามีมุมมองจริยธรรมในแง่ที่ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ หรือการนำเอาความรู้กฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ จึงได้ให้ความหมายของจริยะอันประเสริฐเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่จะทำให้เกิดความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ บังเกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ให้มากที่สุด โดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสร้างสรรค์ปัจจัยต่าง ๆ ให้ก่อผลดี เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์ การเป็นอยู่ด้วยปัญญา จึงมีสัมมาทิฐิคือความเห็นชอบ หรือความเข้าใจถูกต้อง^{๖๘} พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ทิฐิที่กำหนด (เพื่อเกิด)ในภพน้อยภพใหญ่ของผู้มีปัญญาเครื่องกำจัด ไม่มีในที่ไหน ๆ ในโลก เพราะผู้มีปัญญาเครื่องกำจัดนั้นละความหลงกลวงและความถือตัวได้แล้วไม่มีความถือมั่น...” อธิบายว่าปัญญา ทรงตรัสเรียกว่าเป็นเครื่องกำจัด คือความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย...อีกนัยหนึ่ง สัมมาทิฐิก็เป็นเครื่องกำจัด...^{๖๙} ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิมิ ๒ ประการคือ ๑. ปรโตโฆสะ (การได้สดับจากบุคคลอื่น) ๒. โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย)^{๗๐} โดยกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาสรุบได้ว่า

^{๖๗} สุทธิพร รัตนธร ศรัทธา, “รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร”, *ดุขฎิณีพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๒-๕๓.

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับขยาย*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธิมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๕๖๓.

^{๖๙} ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๒๑/๙๒.

^{๗๐} ม.ม.ุ.(ไทย) ๑๒/๔๕๒/๔๙๑.

๑. การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือปรโตโฆสะ (การได้สดับจากบุคคลอื่น) หรือกัลยาณมิตรที่ดี และ โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) หมายถึงการใช้วิธีคิดโดยแยบคาย ๒. สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ๓. การดำเนินการฝึกตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ การฝึกตามหลักศีล ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในด้านความประพฤติเพื่อให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้ถูกต้อง สมภา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมด้านจิตใจให้เกิดมีคุณธรรม จริยธรรมและ ปัญญา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้เห็นเข้าใจตามความเป็นจริง^{๗๑}

๒.๒.๕ การประเมินผลหลักไตรสิกขา

การศึกษาตามหลักไตรสิกขามุ่งพัฒนามนุษย์อย่างบูรณาการให้มีความเจริญงอกงามใน ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านศีล คือการพัฒนาทางด้านกายภาพและด้านสังคม ด้านสมาธิ คือการพัฒนาด้านจิตใจ และด้านปัญญา คือการพัฒนาด้านปัญญา เมื่อแยกศีลออกเป็น ๒ ด้านคือกายและสังคม ก็จะเป็นว่ามนุษย์พัฒนาครบ ๔ ด้าน คือ กาย สังคม จิตใจและสติปัญญา ดังนั้นเมื่อวัดผลและประเมินผลที่จะทำให้อุดมคล้องกับหลักการศึกษาดังกล่าวจึงต้องประเมินผลการพัฒนาให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

(๑) ด้านกาย พัฒนาการทางศีล (Physical Development) ได้แก่การพัฒนาทางด้านกาย และการพัฒนาด้านสังคมควบคู่กัน เป็นการพัฒนา หรือฝึกอบรมด้านกาย ให้รู้จักเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ดัวยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม อกุศลธรรมเสื่อมสูญ พัฒนาการดังกล่าวสังเกตจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ ดูแลร่างกาย การนุ่งห่ม การแต่งกายสะอาดเรียบร้อย ดำรงชีวิตเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(๒) ด้านสังคม พัฒนาการทางศีล (Moral Development) เป็นการพัฒนากาย หรือฝึกอบรมด้านความประพฤติของบุคคลให้ตั้งมั่นอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ให้เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อน เสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี มีความเกื้อกูลต่อผู้อื่นในสังคม พัฒนาการดังกล่าวสังเกตจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ถ้าเป็นบรรพชิต ได้แก่ปาริสุทธิศีล ได้แก่ปาฏิโมกข์ สังวรศีล คือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม ทำตามข้อที่พระพุทธเจ้าอนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย อินทรีย์สังวรศีล คือความสำรวมอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลครอบงำเมื่อรับรู้อินทรีย์ทั้ง ๖ อาชีวาปาริสุทธิศีล คือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ เลี้ยงชีวิตโดย

^{๗๑} สุทธิพร รัตนธร ศรีธธา, “รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร”, *ดัชนีบัณฑิตพุทธศาสตร์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๕๗-๕๘.

ทางที่ชอบ และปัจจัยสันนิสิตศีล คือพิจารณาใช้สอยปัจจัย ๔ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา เป็นต้น ถ้าเป็นคฤหัสถ์ หรือชาวบ้านทั่วไป สังเกตจากความประพฤติ คือ เป็นผู้มศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งพาตนเองได้ เลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เป็นต้น

(๓) ด้านจิต พัฒนาการด้านจิต (Emotional Development) เป็นการพัฒนาการหรือฝึกอบรมด้านจิตใจของบุคคลให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง เจริญด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่นเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น พัฒนาดังกล่าวให้สังเกตจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต เช่นถ้าเป็นบรรพชิต สังเกตจากความประพฤติตามหลักสัมมาวายามะ หมายถึง ความพยายาม หรือความเพียรชอบ ได้แก่ สังวรปธาน คือเพียรระงับยับยั้ง บาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภวานาปธาน คือเพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญขึ้น เป็นต้น นอกจากนี้ควรสังเกตจากพฤติกรรมตามหลักสัมมาสติหมายถึง การระลึกชอบและสัมมาสมาธิ หมายถึงการตั้งจิตมั่นชอบ เป็นต้น ถ้าเป็นคฤหัสถ์ หรือชาวบ้านทั่วไปให้สังเกตจากความประพฤติคือ มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อุตุน ขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน เป็นต้น

(๔) ด้านปัญญา พัฒนาการด้านปัญญา (Cognitive Development) เป็นการพัฒนา หรือฝึกอบรมด้านปัญญาของบุคคลให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา พัฒนาการดังกล่าวให้สังเกตจากพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต เช่น มีศรัทธาและความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย รู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ รู้เท่าทัน แก้ปัญหาชีวิตและการทำงานด้วยสติปัญญา เป็นต้น^{๗๒}

จึงเห็นได้ว่า ไตรสิกขา นั้น คือคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญไตรสิกขามาก เพราะถือว่าเป็นที่รวมของสิกขาทั้งหมดของพุทธศาสนา เพื่อนำไปศึกษาและปฏิบัติ ๓ ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตนเองทางด้าน

^{๗๒} สุทธิพร รัตนธร ศรัทธา, “รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์ กรมสรรพากร”, *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๖๐-๖๒.

กาย จิตใจ ปัญญาและสังคม ให้ยิ่งขึ้นไปเพื่อประโยชน์ตนในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ตนในเบื้องหน้า เพื่อประโยชน์ตนสูงสุดจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือนิพพานและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมอีกด้วย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓.๑ ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองในรูปลักษณะการกระจาย อำนาจบางอย่างที่รัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเอง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาส ปกครองและบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนใน ท้องถิ่นให้งานดำเนินไปอย่าง ประหยัด มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตรงกับความต้องการของ ประชาชน โดยเหตุที่ว่า ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะทราบความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีกว่าบุคคลอื่น และย่อมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นนั้น โดยมีงบประมาณของตนเองและมีอิสระ ในการบริหารงานพอสมควร^{๗๓} การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองกันเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจาย อำนาจการปกครอง (Decentralization) ที่หมายถึงการที่รัฐมอบอำนาจการปกครองให้องค์กรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่องค์กรส่วนกลางจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ^{๗๔}

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชน ในท้องถิ่น ใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการ บางอย่าง โดยดำเนินการกันเอง เพื่อบำบัดความ ต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์กรมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้ง ขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการ ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุม ของรัฐหาได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น^{๗๕}

การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย มีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ๒ รูปแบบ ใหญ่ ๆ คือ

^{๗๓} วิญญู อังคณารักษ์, แนวความคิดในการกระจายอำนาจปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

^{๗๔} โกวิทย์ พวงงาม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ปรับวิธีคิด เพิ่มความสามารถ และพลัง สร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: เอกสารเผยแพร่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑ - ๕.

^{๗๕} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๒.

๑. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วประเทศทุกจังหวัด มี ๓ ประเภทได้แก่ เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

๒. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีการบริหารจัดการไม่เหมือนกับรูปแบบทั่วไป จะมีขึ้นเป็นกรณีๆ ไป ส่วนใหญ่จะเป็นเขตเมืองใหญ่ เช่น เมืองหลวงหรือเมืองท่องเที่ยว ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะใช้รูปแบบทั่วไปมาใช้ในการปกครอง ปัจจุบันมีกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยาที่เป็นประเภทนี้

เทศบาล

เทศบาลโดยทั่วไป หมายถึง ท้องถิ่นที่มีความเป็นเมือง หรือมีศูนย์กลางของความเป็นเมืองอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งไม่มีความจำเป็นจะต้องเป็นท้องที่ ตามเขตการปกครองส่วนภูมิภาคแต่อย่างใด ท้องที่เทศบาลนั้น อยู่ภายใต้การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชื่อว่า เทศบาล โดยองค์กรของเทศบาล ต้องมีสภาเทศบาล และมีคณะเทศมนตรีหรือนายกเทศมนตรี แล้วแต่กรณี ซึ่งเทศบาลในประเทศไทยแบ่งออกเป็นสามระดับ คือ

๑. เทศบาลนคร คือ เขตท้องถิ่นชุมชนที่มีประชากรรวมกัน ๕๐,๐๐๐ คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้ อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล

๒. เทศบาลเมือง คือ เขตท้องถิ่นชุมชนที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นที่มีประชากรรวมกัน ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล

๓. เทศบาลตำบล คือ เขตท้องถิ่นชุมชนที่มีประชากรรวมกัน ๕,๐๐๐ คนขึ้นไป ทั้งมีรายได้ อันสมควรในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล หรือ เป็นสุขาภิบาลเดิมมาก่อนการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล และแม้ว่า “เทศบาลตำบล” จะมีชื่อเรียกคล้ายกันหรือชื่อเดียวกัน กับ “ตำบล” แต่เทศบาลตำบลไม่จำเป็นต้องครอบคลุมตำบลเพียงตำบลเดียว หรือไม่จำเป็นต้อง ๑๖ ครอบคลุมตำบลตามชื่อเทศบาลนั้น เช่น เทศบาลตำบลแม่สาย ครอบคลุมบริเวณเมืองต่อเนื่อง ระหว่างตำบลเวียงพางคำ และตำบลแม่สาย พื้นที่นอกเหนือท้องที่เทศบาลนี้ มีฐานะเป็นท้องที่ ตำบล ซึ่งต่อมาก็ยกขึ้นเป็นเทศบาลภายหลัง

โดยท้องที่เทศบาลทั้งสามรูปแบบนี้ จำเป็นจะต้องมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเขตชุมชนนั้น ๆ ขึ้นเป็นเทศบาลในแต่ละระดับชั้นด้วย ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ท้องถิ่นบางแห่งอาจจะผ่านเกณฑ์ทั้งด้านประชากร และรายได้แล้ว แต่ยังมีสถานะเป็นองค์กรในระดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นอยู่ เนื่องจาก้วยยังไม่มีกรยกฐานะ

สำหรับเขตเทศบาลเมือง (บางแห่ง) และเขตเทศบาลนคร จะแบ่งเขตการปกครองย่อยลงเป็นชุมชน ซึ่งมีฐานะเท่ากับ หมู่บ้าน ในระบบการปกครองส่วนภูมิภาค โดยชุมชนจะไม่มีตำแหน่ง

ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ซึ่งเป็นตำแหน่งของระบบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และพิเศษสำหรับเขตเทศบาลนครขนาดใหญ่หลายแห่งเช่น นครเชียงใหม่ นครหาดใหญ่ เมืองพัทยา และ นครนนทบุรีมีเขตการปกครองในระดับแขวง ซึ่งเป็นการรวมชุมชนหลาย ๆ ชุมชนเข้าด้วยกัน โดยแขวงนี้ไม่ได้มีอาณาเขตตามเขตตำบลแต่อย่างใด ท้องที่ตำบลโดยทั่วไปคือส่วนท้องที่ชนบท หรือกิ่งเมือง ที่มีการกระจายตัวขอประชากร อย่างหลวม ๆ แต่อาจจะมีเขตชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นกว่าจุดอื่น ๆ ในท้องที่ด้วย ในทางปฏิบัติ

ท้องที่ตำบลคือท้องที่ส่วนที่เหลือจากท้องที่เทศบาล โดยจะมีอาณาเขตครอบคลุมท้องที่ตำบล ตามอย่างการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นหลัก แต่หากพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดที่อยู่ในเขตท้องที่เทศบาลแล้ว ก็จะไม่อยู่นอกเหนือจากเขตพื้นที่ของท้องที่ตำบล กล่าวคือ หากมีตัวเมืองอยู่ระหว่างกลางของเขต ตำบล (ส่วนภูมิภาค) ในสองตำบล ซึ่งเขตตัวเมืองนั้นได้รับการยกฐานะเป็นท้องที่เทศบาลแล้ว พื้นที่ส่วนที่เหลือที่ไม่เต็มตำบลคือท้องที่ตำบล ซึ่งจะอยู่ภายใต้การบริหารขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่ชื่อว่า องค์การบริหารส่วนตำบล โดยต้องมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้บริหาร ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล อาจไม่ได้ดูแลท้องที่ตำบลเดียว ในทางทฤษฎีอาจจะดูแลสองตำบลหรือมากกว่าก็ได้ ทั้งนี้ กฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบลได้ระบุจำนวนประชากร ในการจัดตั้งท้องที่บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ ส่วน องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่อุดหนุนท้องถิ่น (เทศบาล และองค์การบริหาร ส่วนตำบล) ในการดำเนินกิจการที่ท้องถิ่นไม่สามารถทำได้ โดยอาจจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ เกินขอบเขตอำนาจของท้องถิ่น หรืออาจเป็นโครงการ ที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมของทุกท้องถิ่นใน จังหวัดเดียวกัน เช่น การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เป็นต้น

๒.๓.๒ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปกติแล้ว ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีที่มา ๒ ประการ คือ การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง และการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยอ้อม

ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีผู้บริหารคือ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเทศบาล มีผู้บริหารคือ นายกเทศมนตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลมีผู้บริหาร คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในกรุงเทพมหานครมีผู้บริหารคือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในเมืองพัทยามี ผู้บริหารคือ นายกเมืองพัทยา ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะทำงานภายใต้การตรวจสอบและถ่วงดุลโดยสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สภาท้องถิ่น) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำ หน้าที่บริหารงานภายในขอบเขตตามที่กฎหมายกำหนด และรับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่นและ ประชาชนในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า หลักการปกครองท้องถิ่นมีสาระสำคัญดังนี้

๑. อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่างของความเจริญ ประชากรหรือขนาดพื้นที่

๒. ต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม

๓. องค์การปกครองท้องถิ่น ต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเองโดยสิทธินี้แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง สิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประการที่สองสิทธิในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่

๔. เมืองค์การที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ เมืองค์กรฝ่ายบริหารและองค์การฝ่ายนิติบัญญัติ

๕. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจในการดำเนิน กิจกรรมที่จำเป็นในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการ ปกครองร่วมกันรับผิดชอบทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น มีเจ้าหน้าที่ ดำเนินการที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นเลือกขึ้นมา ดำเนินการบริหารกิจการที่เป็นบริการด้านพื้นฐาน ภายในท้องถิ่นโดยอิสระ แต่ถูกกำกับดูแลจากรัฐบาลกลางในบางส่วนการปกครองท้องถิ่นปัจจุบันเป็นรากฐานที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองด้วยการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ปกครอง และบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง ตัดสินใจในกิจการท้องถิ่น ได้เอง การปกครองท้องถิ่นถือเป็นกระบวนการทางการเมือง ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่น เท่ากับยอมรับความต้องการของประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่นถือว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการบริหาร จัดการเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องทำการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่นให้เป็นที่น่าเชื่อถือ เพราะปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นมีหลายสิ่งหลายอย่าง และสลับซับซ้อน การบริหารงานในปัจจุบันเป็นการบริหารงานภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งด้าน กำลังคน กำลังเงิน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการจัดการ องค์การการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติ หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งผู้บริหารต้องใช้งบประมาณให้คุ้มค่าและเรียนรู้แนวทางการทำงานใหม่ ๆ โดยเฉพาะ ความสัมพันธ์กับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๔.๑ ความหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลองค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติแห่งกฎหมาย มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น เขตขององค์การบริหารส่วนตำบลได้แก่เขตตำบล รับผิดชอบดูแลงานด้านบริการสาธารณะหรืองานต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ

๒.๔.๒ ลักษณะขององค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบันจึงมีจำนวนองค์การบริหารส่วนตำบล

จำนวนทั้งสิ้น ๖,๖๑๖ แห่ง และมีการเปลี่ยนแปลงการแบ่งระดับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็น ๓ ขนาด คือ

๑) องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่ (ส่วนใหญ่จะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น ๑ เดิม)

๒) องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง (ส่วนใหญ่จะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น ๒ และ องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น ๓ เดิม)

๓) องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก (ส่วนใหญ่จะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น ๔ และ องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น ๕ เดิม)^{๓๖}

หลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการแบ่งขนาดองค์การบริหารส่วนตำบล

๑) เกณฑ์ระดับรายได้

๑.๑) รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนสูงกว่า ๒๐ ล้านบาท เป็น องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดใหญ่

๑.๒) รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุน ๖ - ๒๐ ล้านบาท เป็น องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง

๑.๓) รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า ๖ ล้านบาท เป็น องค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก

๒) เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านค่าใช้จ่ายบุคลากร

๓) เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจและสังคม

---

^{๓๖} กรมการส่งเสริมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗, แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: กรมการส่งเสริมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒.

- ๓.๑) จำนวนพื้นที่
- ๓.๒) จำนวนประชากร
- ๓.๓) จำนวนโครงสร้างพื้นฐาน
- ๓.๔) จำนวนโรงฆ่าสัตว์
- ๓.๕) จำนวนตลาดสด
- ๓.๖) จำนวนโรงงานนิคมอุตสาหกรรม
- ๓.๗) จำนวนโรงเรียน
- ๓.๘) จำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- ๓.๙) จำนวนโรงแรม
- ๓.๑๐) จำนวนศาสนสถาน
- ๓.๑๑) จำนวนสถานพยาบาล
- ๓.๑๒) จำนวนศูนย์การค้า
- ๓.๑๓) การประกาศให้ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเขตควบคุมอาคาร
- ๓.๑๔) การประกาศให้ใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการรักษาความสะอาดและความเป็น

ระเบียบเรียบร้อย

- ๓.๑๕) จำนวนวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ๓.๑๖) จำนวนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือด้านกาจัดขยะและสิ่งปฏิกูล
- ๓.๑๗) จำนวนโครงสร้างส่วนราชการ
- ๓.๑๘) จำนวนหน่วยกิจการพาณิชย์
- ๔) เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
  - ๔.๑) ประสิทธิภาพด้านการจัดเก็บรายได้
  - ๔.๒) ประสิทธิภาพด้านการบริหารแผนงานและงบประมาณ
  - ๔.๓) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านงานบุคคล
  - ๔.๔) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการบริการ
- ๕) เกณฑ์ตัวชี้วัดด้านธรรมาภิบาล
  - ๕.๑) หลักนิติธรรม
  - ๕.๒) หลักคุณธรรม
  - ๕.๓) หลักความโปร่งใส
  - ๕.๔) การมีส่วนร่วมของประชาชน
  - ๕.๕) หลักความรับผิดชอบ

๕.๖) ความคุ้มค่า^{๗๗}

๒.๔.๓ องค์ประกอบขององค์การบริหารส่วนตำบล

โครงสร้าง องค์การบริหารส่วนตำบลใหม่เกิดขึ้นจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๔๖) เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหมวดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ทำให้โครงสร้างของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเปลี่ยนแปลงไป

๑) สภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สภา อบต.) เป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นหมู่บ้านละ ๒ คน ในกรณีเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเดิมมีเพียง ๑ หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๖ คน ในกรณีที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลเดิมมีเพียง ๒ หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ ๓ คน เขตเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คือ เขตหมู่บ้าน สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ๑ คน ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วให้นายอำเภอแต่งตั้งประธานและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามมติของสภาหรือมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีวาระ ๔ ปี นับแต่วันเลือกตั้ง และสมาชิกของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเมื่อมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) เป็นผู้ได้เสียในทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตนดำรงตำแหน่ง หรือในกิจการที่กระทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล

---

^{๗๗} โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทยหลักการและมิติใหม่ในอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๕ - ๑๕๖.

(๕) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

(๖) ไม่ได้อยู่ประจำในหมู่บ้านที่ตนได้รับเลือกตั้งเป็นระยะเวลาติดต่อกันเกิน ๖ เดือน

(๗) ขาดประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลติดต่อกัน ๓ ครั้ง โดยไม่มีเหตุผลที่สมควร

(๘) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากมีพฤติกรรมที่เสื่อมเสียหรือก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเสื่อมเสีย

(๙) ราษฎรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้ลงคะแนนเสียงให้พ้นจากตำแหน่ง^{๗๘}

ก. สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

๒) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

๓) ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

๔) เลือกประธานสภา รองประธานสภา และเลขานุการสภา องค์การบริหารส่วนตำบล

๕) รับทราบนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ารับหน้าที่ และรับทราบรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกปี

๖) ในที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีสิทธิตั้งกระทู้ถามต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้

๗) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเสนอขออนุญาตขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยไม่มีการลงมติได้

๘) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเลือกปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคนใดคนหนึ่งเป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ดำเนินการประชุมและดำเนินกิจการอื่นให้เป็นไปตาม

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖-๑๕๘.

ข้อบังคับการประชุมที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ช่วยประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติหน้าที่ และกระทำการตามที่ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายในกรณีที่มีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติหน้าที่แทน ในการดำเนินการประชุมให้ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้เรียกประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามสมัยประชุมและเป็นผู้เปิดหรือปิดการประชุม หากว่าไม่มีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เรียกประชุมให้นายอำเภอเป็นผู้เรียกประชุมพร้อมทั้งเป็นผู้เปิดหรือปิดการประชุมเมื่อตำแหน่งประธานสภาและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากครบวาระ ให้มีการเลือกประธานสภาหรือรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแทนตำแหน่งที่ว่างภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง และให้ผู้ซึ่งได้รับเลือกแทนนั้นอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน เลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มาจากปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่งเป็นเลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการและจัดการประชุมและงานอื่นใดตามที่ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมาย

ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความรู้ความสามารถอันจะเป็นประโยชน์ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลขาธิการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมื่อมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่งสมัยประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายอำเภอต้องกำหนดให้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งแรกภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง และให้ที่ประชุมเลือกประธานสภา ๑ คน และรองประธานสภา ๑ คน ซึ่งประธานสภาและรองประธานสภานี้จะดำรงตำแหน่งจนครบวาระในกรณีที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถจัดให้มีการประชุมครั้งแรกได้ภายใน ๑๕ วันดังกล่าวหรือมีการประชุมแต่ไม่สามารถเลือกประธานสภาได้ นายอำเภออาจเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีคำสั่งยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญ ๒ สมัยหรือหลายสมัยแล้วแต่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะกำหนด แต่ต้องไม่เกิน ๔ สมัย สมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดไม่เกินสิบห้าวัน แต่ถ้าจะขยายเวลาออกไปอีกจะต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ วันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนด นอกจากประชุมสมัยสามัญแล้ว เมื่อเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล นายกององค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ อาจทำคำร้องยื่นต่อนายอำเภอขอเปิดประชุมวิสามัญถ้าเห็นสมควรให้นายอำเภอเรียก

ประชุมวิสามัญได้ สมัยประชุมวิสามัญให้กำหนดไม่เกินสิบห้าวัน แต่ถ้าจะขยายเวลาออกไปอีกจะต้องได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ^{๗๙}

ข. นายกองค้การบริหารส่วนตำบล

เป็นองค์กรฝ่ายบริหาร เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกองค้การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลซึ่งมิใช่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามที่นายกองค้การบริหารส่วนตำบลมอบหมายได้ไม่เกิน ๒ คน และนายกองค้การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค้การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่ง ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้

นายกองค้การบริหารส่วนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี และสามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน ๒ วาระ จะดำรงตำแหน่งได้อีกครั้งเมื่อพ้นระยะเวลา ๔ ปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง แม้ดำรงตำแหน่งไม่ครบระยะเวลา ๔ ปีก็ให้นับเป็น ๑ วาระ ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค้การบริหารส่วนตำบลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

- ๑) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- ๒) จบการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น นักบริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา
- ๓) ไม่เป็นผู้มีพฤติกรรมในทางทุจริตหรือพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่นหรือเลขานุการหรือที่ปรึกษาของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะเหตุที่มีส่วนได้เสียไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาหรือกิจการที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ถึง ๕ ปี นับถึงวันเลือกตั้ง^{๘๐}

ค. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- ๑) ก่อนเข้ารับหน้าที่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลต้องแถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโดยไม่มีการลงมติ หากไม่สามารถดำเนินการได้ให้ทำเป็นหนังสือแจ้งต่อสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกคน และจัดทำรายงานการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประจำทุกปี

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๙ - ๑๖๐.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, ๑๖๐ -๑๖๑.

๒) อำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๓๕/๕ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดไว้ดังนี้

๒.๑) กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

๒.๒) สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๓) แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๔) วางระเบียบเพื่อให้งานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๒.๕) รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล

๒.๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

๓) ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

๔) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้ซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมาย มีสิทธิเข้าประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและมีสิทธิแถลงข้อเท็จจริง ตลอดจนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนเองต่อที่ประชุม แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

๕) กรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลถูกยุบตามมาตรา ๕๓ หากมีกรณีที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วนซึ่งปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะกระทบต่อผลประโยชน์สำคัญของราชการหรือราษฎร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องดำเนินการไปพลางก่อนเท่าที่จำเป็นก็ได้ ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้แทนขององค์การบริหารส่วนตำบล และเมื่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามลำดับที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งไว้เป็นผู้รักษาราชการแทน นอกจากนี้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถมอบอำนาจในการสั่ง อนุญาต อนุมัติ ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหัวหน้าส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติราชการแทนได้^{๕๑}

ง. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

๑) ถึงคราวออกตามวาระ

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

๒) ตาย

๓) ลาออก โดยยื่นหนังสือลาออกต่อนายอำเภอ

๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด

๕) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๖๔/๒ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ คือ

๕.๑) ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นใดในส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเว้นแต่ตำแหน่งที่ดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๕.๒) รับเงินหรือประโยชน์ใด เป็นพิเศษจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ นอกเหนือไปจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลธุรกิจ การงานตาปกติ

๕.๓) เป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญาที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นคู่สัญญาหรือในกิจการที่กระทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นหรือที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นกระทำ บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลดังกล่าวตามวรรคหนึ่งได้รับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ หรือเงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกันและมีให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลดังกล่าวตามวรรคหนึ่งรับเงินตอบแทนค่าเบี้ยประชุมหรือเงินอื่นใดเนื่องจากการดำรงตำแหน่งกรรมการของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา สภากองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสภาท้องถิ่นอื่น หรือกรรมการที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นโดยตำแหน่ง

๖) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๘๗/๑ วรรคห้าหรือมาตรา ๙๒

๖.๑) การพ้นตำแหน่งตามมาตรา ๘๗/๑ วรรค ๕ คือ การที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ยอมร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมซึ่งปรับปรุงแก้ไขโดยคณะกรรมการซึ่งตั้งโดยนายอำเภอเพื่อพิจารณาหาข้อยุติความขัดแย้งจากกรณีที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่รับหลักการหรือไม่เห็นชอบกับร่างข้อบัญญัติงบประมาณที่เสนอโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในครั้งแรก เสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณาใหม่ภายใน ๗ วันนับแต่ได้รับร่างข้อบัญญัติจากนายอำเภอ กรณีนี้ให้นายอำเภอรายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพ้นจากตำแหน่ง

๖.๒) การพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๙๒ คือ นายอำเภอสอบสวนแล้วปรากฏว่ากระทำการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติการไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ กรณีนี้นายอำเภอสามารถเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพ้นจากตำแหน่ง

๗) ถูกจำคุกโดยคาพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

๘) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียงเห็นว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น^{๘๒}

จ. พนักงานส่วนตำบลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑) สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเกี่ยวกับงานบริหารทั่วไป งานธุรการ งานการเจ้าหน้าที่ งานสวัสดิการ งานประชุม งานเกี่ยวกับการตราข้อบังคับตำบล งานนิติกร งานการพาณิชย์ งานรัฐพิธี งานประชาสัมพันธ์ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำข้อบังคับงบประมาณประจำปี งานขออนุมัติดำเนินการตามข้อบังคับ งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

๒) ส่วนการคลัง มีบทบาทเกี่ยวกับการรับเงิน การเบิกจ่าย การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การตรวจเงิน การหักภาษีเงินได้ และการนาส่งภาษี การตัดโอนเงินเดือน การรายงานเงินคงเหลือ การจัดทำบัญชีทุกประเภท งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

๓) ส่วนโยธา มีบทบาทเกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบงานประมาณการ ค่าใช้จ่ายตามโครงการ งานควบคุมอาคาร งานการก่อสร้าง งานซ่อมบำรุง งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

๔) ส่วนสาธารณสุข (มีเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลชั้นหนึ่ง) มีบทบาทเกี่ยวกับงานสุขาภิบาล งานควบคุมโรคติดต่อ งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

๒.๘.๔ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

๑) อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และแก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๔๖

๑.๑) มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา ๖๖)

๑.๒) มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ (มาตรา ๖๗)

(๑) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก

(๒) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(๓) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

- (๔) ปูองกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (๕) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (๖) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (๗) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๘) บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (๙) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

๑.๓) องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจการในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้ (มาตรา ๖๘)

- (๑) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- (๒) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (๓) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- (๔) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
- (๕) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- (๖) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- (๗) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- (๘) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- (๙) หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- (๑๐) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (๑๑) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- (๑๒) การท่องเที่ยว
- (๑๓) การผังเมือง

๑.๔) หน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะดำเนินกิจการใดๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในตำบลต้องแจ้งให้ องค์การบริหารส่วนตำบลทราบล่วงหน้าตามสมควร หาก องค์การบริหารส่วนตำบลมีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการดังกล่าว ให้นำความเห็นของ องค์การบริหารส่วนตำบลไปประกอบการพิจารณาดำเนินกิจการนั้นด้วย (มาตรา ๖๙)

๑.๕) การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลการ จัดทางงบประมาณ

การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร (มาตรา ๖๙/๑)

๑.๖) มีสิทธิได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการของทางราชการในตำบล (มาตรา ๗๐)

๑.๗) ออกข้อบัญญัติ องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้บังคับในตำบลได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลในการนี้จะกำหนดค่าธรรมเนียมที่จะเรียกเก็บและกำหนดโทษปรับผู้ฝ่าฝืนด้วยก็ได้ แต่มิให้กำหนดโทษปรับเกิน ๑,๐๐๐ บาท (มาตรา ๗๑)

๑.๘) ขอให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไปดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติกิจการของ องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการชั่วคราวได้โดยไม่ขาดจากต้นสังกัดเดิม (มาตรา ๗๒)

๑.๙) ทำกิจการนอกเขต องค์การบริหารส่วนตำบลหรือร่วมกับสภาตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อกระทำกิจการร่วมกันได้ (มาตรา ๗๓)^{๘๓}

๒.๕ บริบทของอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์^{๘๔}

หล่มสัก เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเมืองหนึ่งขึ้นสร้างในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวหลังสงครามเจ้าอนุวงศ์ เพราะเมืองหล่ม (เก่า) ถูกทำลายไปมาก จึงย้ายมาตั้งเมืองใหม่ริมน้ำสัก จึงเรียกเมืองหล่มแห่งใหม่นี้ว่า "หล่มสัก" ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น จังหวัดหล่มสักดีในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ และถูกยุบรวมเข้ากับจังหวัดเพชรบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ และเป็น ที่ตั้งของท่าอากาศยานเพชรบูรณ์

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอหล่มสักมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

- **ทิศเหนือ** ติดต่อกับอำเภอหล่มเก่าและอำเภอน้ำหนาว
- **ทิศตะวันออก** ติดต่อกับอำเภอน้ำหนาว และอำเภอคอนสาร (จังหวัดชัยภูมิ)
- **ทิศใต้** ติดต่อกับอำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับอำเภอเขาค้อ

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๘ - ๑๘๑.

^{๘๔} อำเภอหล่มสัก, ออนไลน์ : แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/> [วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

ประวัติความเป็นมา

หล่มสักดี เดิมเป็นเมืองหนึ่งขึ้นสร้างในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังสงครามเจ้าอนุวงศ์ เพราะเมืองหล่ม (เก่า) ถูกทำลายไปมาก จึงย้ายมาตั้งเมืองใหม่ริมน้ำสัก จึงเรียกเมืองหล่มแห่งนี้ว่า "หล่มสัก" (แต่ทางราชการสยามสะกดว่า "หล่มสัก" หรือ "หล่มสักดี") ครั้นเวลาต่อมาเมืองหล่มสักดีได้พัฒนาขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น เมืองหล่มสักดีจึงขึ้นกับมณฑลเพชรบูรณ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ โดยเมืองหล่มสักดีในขณะนั้นมีอาณาเขตกินไปถึงอำเภอด่านซ้าย และอำเภอวังสะพุง ครั้นวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ จึงยกอำเภอวังสะพุงไปขึ้นกับเมืองเลยแทน^[๓] (ภายหลังอำเภอด่านซ้าย แยกออกเป็นอำเภอกุเรือและอำเภอนาแห้ว ส่วนอำเภอวังสะพุงแยกเป็นอำเภอกุกระดิง อำเภอกุหลวง อำเภอเอราวัณ อำเภอผาขาว และอำเภอนองหิน ปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับจังหวัดเลย)

เมืองหล่มสักดีได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดหล่มสักดีในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ แบ่งเขตการปกครองเป็นสองอำเภอ คืออำเภอเมืองหล่มสักดี (หรือวัดป่า) และอำเภอหล่มเก่า^[๔] จังหวัดหล่มสักดีมีสร้างระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ตั้งโรงเรียนประจำจังหวัด คือ โรงเรียนสตรีจังหวัดหล่มสักดี^[๕] (ปัจจุบันคือโรงเรียนหล่มสักวิทยา^[๖]) และมีการสร้างสนามบินประจำจังหวัดหล่มสักดี (ปัจจุบันคือ สนามบินสักหลง) เพราะขณะนั้นเมืองหล่มสักดีเป็นเมืองท่าไกลและยังไม่มีเส้นทางคมนาคม การนี้ชาวจังหวัดหล่มสักดีได้ร่วมกันบริจาคเงินเพื่อสร้างเครื่องบินชื่อ "จังหวัดหล่มสักดี ๑" ที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ชาวหล่มสักดีที่ร่วมบริจาคสืบต่อไป จังหวัดหล่มสักดีถูกยุบรวมเข้ากับจังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ เพื่อประหยัดงบประมาณราชการ โดยมีสถานะเป็นอำเภอวัดป่า ก่อนเปลี่ยนเป็นอำเภอหล่มสักดี^[๗] หลังจากนั้นการสะกดคำว่า "หล่มสักดี" เป็น "หล่มสัก" เกิดขึ้นและถูกเปลี่ยนกลับหลายครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จนในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงสะกดว่า "หล่มสัก" สืบมา

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอหล่มสักประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒๑ แห่ง ได้แก่

- เทศบาลเมืองหล่มสัก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหล่มสักทั้งตำบล
- เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตาลเดี่ยวทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลวัดป่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวัดป่าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลฝายนาแซง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลฝายนาแซง ตำบลหนองสว่าง และตำบลน้ำเฒ่าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลสักหลง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสักหลงทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอัญญา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าอัญญาทั้งตำบล

- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโสก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านโสกทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดิว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านดิวทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลห้วยไร่ทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำก้อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำก้อทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปากช่องทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำซุน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลน้ำซุนทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไขว่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองไขว่ทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลลานบ่า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลลานบ่าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบุงคล้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบุงคล้าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบุงน้ำเต้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบุงน้ำเต้าทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านกลางทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลช้างตะลูด ครอบคลุมพื้นที่ตำบลช้างตะลูดทั้งตำบล
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านไร่ทั้งตำบล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพงษ์ สุนทรธรรม ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรีพบ ผล การศึกษาดังนี้ ๑) ด้านการฝึกอบรม จัดหลักสูตรการอบรมตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของแต่ละต า หน่วยงาน ๒) ด้านการศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และศึกษาดูงานในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ทั้งในสาขาวิชาที่ตรงต่อสายงานที่บุคลากรปฏิบัติ หรือสาขาวิชาอื่นที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ๓) ด้านการพัฒนา จัดการพัฒนาประสบการณ์เรียนรู้ให้พนักงานในช่วงเวลาที่เหมาะสม จัดให้มีการนิเทศก่อนการมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่ มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการให้ ค า ปรีกษาแนะน า สอนงาน ด าเนินการจัดการพัฒนาบุคลากร โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยตรง ๓. รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรีโดยการ ประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา พบผลการศึกษาดังนี้ ๑) ด้านศีล จัดอบรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมทางกาย วาจาที่ดีเช่น โครงการปฏิบัติธรรมประจำ ๑ เดือน หรือจัดกิจกรรมฟังธรรมบรรยาย เพื่อสร้างพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติงานให้บริการ ส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความโปร่งใส ส่งเสริมบุคลากรให้ศึกษาตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา เพิ่มพูนความรู้ให้ตรงต่อสาย งานที่ปฏิบัติงานอยู่ หรือศึกษาวิชาความรู้ที่สามารถนำมาปรับใช้กับสายงานที่ปฏิบัติงานอยู่ พัฒนาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์กร มีมนุษย์

สัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชนผู้ใช้บริการ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงาน ๒) ด้านสมาธิ อบรมฝึกจิตใจ ของบุคลากรให้มั่นคง และเชื่อมั่นในองค์กร มีใจมุ่งมั่นในการทำงาน มุ่งผลสัมฤทธิ์ขององค์กร เหนือผลประโยชน์ส่วนตัว ช่วยให้บุคลากรมีกำลังใจ มุ่งมั่นไม่ย่อแพ้ต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง รับผิดชอบต่อหน้าที่ไม่ละทิ้งงาน แนะนำการทำงาน ภายในองค์กร สร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร พัฒนาทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานให้บริการ สาธารณะ ๓) ด้านปัญญา สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ จาก การทำงานและฝึกอบรม แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เฉพาะหน้าได้อย่างทันท่วงที่ใช้ปัญญาแก้ปัญหาในการ ตัดสินใจ ศึกษาวิชาการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการพัฒนาองค์กร สังเคราะห์องค์ความรู้จาก การศึกษาเพื่อน มาปรับใช้ในการทำงานจริง พัฒนาระบบการทำงานเพื่อลดความล่าช้า และพัฒนา บุคคลกรเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะรับตำแหน่งงานที่สูงขึ้น^{๔๕}

พันตำรวจเอก คณิต ดวงหัตถ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพนักเรียน นายสิบตำรวจตามหลักไตรสิกขาของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๔” ผลการวิจัยพบว่า หลัก ไตรสิกขาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท: หลักไตรสิกขาเป็นคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์สู่ จุดหมายของชีวิต ๒ ระดับ ๑) ระดับโลกียะ คือการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ เช่น มีสุขภาพดี พึ่งตนเองได้ เป็นต้น ๒) ระดับโลกุตระ เป็นจุดหมายสูงสุด คือการมีปัญญารู้ถึงธรรมชาติของโลก และชีวิต อันทำให้จิตเป็นอิสระ สภาพศักยภาพของนักเรียนนายสิบตำรวจของศูนย์ฝึกอบรม ตำรวจภูธรภาค ๔ : ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๔ ได้จัดการศึกษาอบรมหลักสูตรนักเรียนนายสิบ ตำรวจ โดยมีกระบวนการศึกษาอบรมความรู้พื้นฐานทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและสังคม เพื่อ เป็นตำรวจชั้นประทวนที่มีความรู้ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรม แนวทางการพัฒนาศักยภาพ นักเรียนนายสิบตำรวจตามหลักไตรสิกขา ของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๔ : ๑) ด้านศีล: ผู้บังคับบัญชา ครูฝึกและครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจเรื่องศีลและนำศีลมาพัฒนาตนเอง เป็น กัลยาณมิตรฝึกให้นักเรียนนายสิบตำรวจให้เป็นตำรวจที่ดี มีความประพฤติสุจริตทั้งกายวาจา สุขภาพ แข็งแรง ๒) ด้านสมาธิ: ผู้บังคับบัญชา ครูฝึกและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องสมาธิและนำสมาธิ มาพัฒนาตนเอง จัดการฝึกอบรมทางจิตใจ อารมณ์ นักเรียนนายสิบตำรวจให้มีความสุข ๓) ด้าน ปัญญา: ผู้บังคับบัญชา ครูฝึกและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องปัญญาและนำปัญญามาพัฒนา

^{๔๕} สมพงษ์ สุนทรธรรม, “การพัฒนาทุนมนุษย์ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี”, **ดุष्ฎิ นิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕), บทคัดย่อ

ตนเอง จัดการศึกษาอบรมให้นักเรียนนายสิบตำรวจเป็นตำรวจที่เก่ง มีความรู้ความเข้าใจในการใช้
 ปัญญาแก้ไขปัญหาและรู้วิธีที่จะปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินชีวิตได้^{๘๖}

ร้อยโท ฐิติทัศน์ นิพนธ์พิทยา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน
 ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย” ผลการวิจัยพบว่า
 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย ๑) พัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรเพื่อรองรับการ
 เปลี่ยนแปลง ๒) เตรียมกำลังคนเพื่อรองรับการสูญเสียจากการเปลี่ยนแปลง ๓) การพัฒนากำลัง
 คุณภาพเพื่อให้เพียงพอสำหรับนำการเปลี่ยนแปลง ๔) การพัฒนาทางก้าวหน้าในสายอาชีพ ๕) พัฒนา
 ความเป็นมืออาชีพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของ
 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นอกจากนี้กระบวนการบริหาร
 ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน การควบคุม
 ส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .๐๕ รวมทั้งตัวแปรการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย สीलสิกขา จิตตสิกขา
 ปัญญาสิกขา ยัง ส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาอย่าง
 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของหน่วย
 บัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย พบว่ามีปัจจัยภายในคือทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทย
 แลนด์ ๔.๐ ประกอบด้วย ด้านความเป็นทหารอาชีพ ด้านความจงรักภักดี ด้านความกล้าหาญ ด้าน
 การทำงานเป็นทีม และปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของหน่วย
 บัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทยเป็นทรัพยากรที่พึงประสงค์คือ ๑) การพัฒนา
 ทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง
 การเตรียมกำลังคนเพื่อรองรับการสูญเสียจากการเปลี่ยนแปลง การพัฒนากำลังคุณภาพเพื่อให้
 เพียงพอสำหรับนำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทางก้าวหน้าในสายอาชีพ และการพัฒนาความเป็นมือ
 อาชีพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ๒) พัฒนาด้านกระบวนการบริหาร ประกอบ การวางแผนที่ดี มี
 การจัดองค์การที่ทันสมัย ใส่ใจการบังคับบัญชาสั่งการ ประสานงานทั่วองค์กร มีความแน่นอนในการ
 ควบคุม ๓) ให้มีการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมไตรสิกขา ประกอบด้วย การปฏิบัติตามหลักสीलสิกขา (มี

^{๘๖} พันตำรวจเอก คณิต ดวงหัสดี, **ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
 (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔).บทคัดย่อ

วินัย) การปฏิบัติตามหลักจิตตสิกขา (ใจสะอาด) การปฏิบัติตามหลักปัญญาสิกขา (ฉลาดหลักแหลม)

๘๗

พระมหาปัญญาวัฒน์ ปญาวฑฒโน (แสนบุญมี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะรูปแบบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมพบว่า ด้านการอบรม เน้นการจัด โครงการฝึกอบรมรูปแบบ Workshop ประกอบด้วย ๓ ภาค คือ ๑) ภาควิชาการ เน้นด้านธรรมะ ๒) ภาคสันตนาการ เน้นการผ่อนคลาย และ ๓) ภาคจิตภาวนา เน้นปฏิบัติการ ฟีกสติ ฟีกสมาธิ ด้าน การศึกษา พบว่า บุคลากรท หน้าที่ในการถ่ายทอด ๓) ด้านการพัฒนา พบว่า (๑) ภาวภาวนา เน้น ไป ที่ความสัมพันธ์ระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน และสร้างจิตส านึกของความเป็น พระภิกษุสามเณร (๒) ศิลภาวนา เน้นเสขียวัตร กิจวัตร กฎหมายทางโลก ธรรมเนียม จารีต ประเพณี การปฏิบัติ (๓) จิตตภาวนา เน้นไปที่การพัฒนาจิต สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน และ (๔) ปัญญา ภาวนา เน้นการฟัง การคิด การภาวนา และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม พบว่า ระดับต้น เน้นการพัฒนากายมีคุณภาพ (Quality) ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาอายตนะ ๖ ๒) การพัฒนาด้านสุขภาวะ และ ๓) การพัฒนา ด้านอริยาบถ ระดับกลาง เน้นการพัฒนาศีลมีคุณความดี (Merit) ประกอบด้วย ๑) ด้านกิจวัตร ๒) ด้านพระวินัย ๓) ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระดับสูง เน้นการพัฒนาจิตมีคุณธรรม (Moral) ผ่าน โครงการการอบรม การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๔ คีน ๕ วัน ประกอบด้วย ๑) ภาค วิชาการ ๒) ภาคสันตนาการ และ ๓) ภาคการพัฒนาจิต^{๘๘}

พระมหาจักราพัฒน์ อาภาโส (เคนติ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์ของพระ สังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า บริบทการพัฒนาทุนมนุษย์ของ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดระยอง การอบรม สร้างองค์ความรู้ในสายงานขอบเขต ภาระและหน้าที่ให้กับพระสังฆาธิการเพื่อให้การทำงานของพระสังฆาธิการรู้วัตถุประสงค์ของงาน ภายในองค์กร การสนับสนุนส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมาพัฒนาทางด้านพฤติกรรม คือมีการรักษา สมณะภาวะและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง และส่งเสริมให้พระสังฆาธิการสังเคราะห์องค์

^{๘๗} ร้อยโท ฐิติทัศน์ นิพนธ์พิทยา, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ของ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย”, *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต* สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒)..บทคัดย่อ

^{๘๘} พระมหาปัญญาวัฒน์ ปญ วฑฒโน (แสนบุญมี), “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระ สังฆาธิการในจังหวัดนครพนม”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)..บทคัดย่อ

ความรู้ที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้การศึกษา การพัฒนาพระสังฆาธิการ ด้วยการจัดการศึกษานั้นจะส่งผลและเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับคณะสงฆ์องค์กรหรือหน่วยงาน โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้ด้านที่เกี่ยวกับการประพฤติวัตร ปฏิบัติธรรม การแก้ไขปัญหาจากการปฏิบัติงาน เมื่อบุคลากรมีความรู้และเข้าใจหลักการแก้ไขปัญหา ก็จะเกิดภาพในเชิงบวกหรือภาพในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น หากองค์กรมีพระสังฆาธิการรู้และเข้าใจจะส่งผลให้การปฏิบัติพระธรรมวินัย หน้าที่ต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนา บุคลากรมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ต้องส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเรียนรู้ทุกมิติต้องจัดหลักสูตรการเรียนรู้โดยไม่อิงวิชาการสากลมากเกินไป โดยมีการสังเคราะห์องค์ความรู้มาเชื่อมโยงกับการพัฒนาแบบพุทธ ไม่เห็นแต่ประโยชน์ตน ทำหน้าที่ด้วยเต็มใจ ที่สำคัญซึ่งการพัฒนาทุนมนุษย์ของพระสังฆาธิการ ต้องเพิ่มวุฒิการศึกษาเช่น การศึกษาวิชาชั้นสูง^{๔๙}

ขณะยุทธ เกตุอยู่ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเหมาะสมมี ๓ องค์ประกอบได้แก่ การฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา ที่สามารถบูรณาการนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ หลักศีล นำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรม หลักสมาธินำไปสู่การพัฒนาจิตใจ และ หลักปัญญา นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ๑) รูปแบบการศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาพบว่า การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากตนเองด้วยการควบคุมกายวาจาใจมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมนำไปสู่การพัฒนาผู้อื่นและสังคม ๒) รูปแบบการฝึกอบรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่าสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยอาศัยการจัดกิจกรรมหรือโครงการตามวันสำคัญต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษามาเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดความชัดเจนในการพัฒนาพฤติกรรม เกิดแนวคิดที่ถูกต้องและมีเหตุผล ๓) รูปแบบการพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดกิจกรรมให้มีความสนุกสนานมีการยกย่องบุคคลดีเป็นตัวอย่าง และการให้รางวัล ทำให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติตาม การชี้แนะให้หนึ่ง

^{๔๙} พระมหาจักรกฤษณ์ อาภาโส (เคนตี), “การพัฒนาทุนมนุษย์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดระยอง”, *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐).บทคัดย่อ

ความไม่ประมาทในชีวิต และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและสังคม

๙๐

ลัดดาวัลย์ สุตสวาท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย พบว่าด้านการพัฒนาสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการพัฒนางานองค์กร และด้านการพัฒนาบุคคลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ๒. ปัจจัยบทบาทการพัฒนางานองค์กร (X3) ปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ (X2) และปัจจัยนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (X1) มีผลต่อรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว โดยมีประสิทธิภาพในการทหานายร้อยละ ๕๓.๖๐ ได้สมการพยากรณ์ดังนี้ $Y = 0.511 + 0.149(X3) + 0.049(X2) + 0.511(X1)$ ๓) รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ที่เหมาะสมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว ประกอบไปด้วย ๑) การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ๒) การพัฒนาบุคคล และ ๓) การพัฒนางานองค์กร จากข้อค้นพบนี้ จึงเรียกรูปแบบนี้ว่า TAO Model โดยผู้วิจัยอธิบายเสนอรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว มี ๓ ขั้นตอนดังนี้ขั้นตอนที่ ๑ T = Transportation หมายถึง ด้านพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง มีความจำเป็นในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ตลอดทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม และระบบโลจิสติกส์ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยนโยบายรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการค้าชายแดน โดยต้องอาศัยความร่วมมือทุกภาคส่วน ขั้นตอนที่ ๒ A = Administration หมายถึง การบริหารพัฒนาบุคลากรโดยมุ่งเน้นการบริหารพัฒนาที่เหมาะสมเกี่ยวกับบุคลากรทุกคนในองค์กรนับตั้งแต่พนักงานระดับปฏิบัติการจนกระทั่งถึงผู้บริหาร เช่น การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนาความรู้ การประเมินผลงาน และภายใต้บริบทและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ขั้นตอนที่ ๓ O = Organizing คือ การพัฒนางานองค์กร ควรมีการกำหนดจากโครงสร้างองค์กรหรือแผนภูมิขององค์กร (Organization Chart) ซึ่งเป็นแผนภูมิที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล การจัดองค์กรที่ดีจะช่วยให้ปฏิบัติงานได้ทันงานตามความสามารถความถนัดหรือตามความเหมาะสม^{๙๐}

^{๙๐} ชนะยุทธ เกตุอยู่, “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวทางของพระสังฆพัฒนาในจังหวัดเพชรบูรณ์”, *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).บทคัดย่อ

^{๙๑} ลัดดาวัลย์ สุตสวาท, “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๙). บทคัดย่อ

พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวองค์การธุรกิจวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัทนัมซีเส็งลิสซิ่ง จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนา ทุนมนุษย์ตามแนวองค์การธุรกิจวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัทนัมซีเส็งลิสซิ่ง จำกัด นั้นบริษัทนัมซีเส็ง จำกัด มีวิธีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมองค์การดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง โดยมีประเด็นหลักอยู่ ๓ ประการคือ ๑) ด้านหลักการ ผู้จัดการใหญ่ได้ประกาศออกมาในรูปนโยบาย และเป็นพันธกิจใช้เป็นแนวทางวิถีพุทธเข้ามาในการ บริหารธุรกิจนัมซีเส็ง จำกัด ได้แก่ เป็นองค์กรที่พัฒนาบุคคลากรภายในให้มีความรู้ความสามารถแบบ มีอาชีพเสริมสร้างบรรยากาศในการท างานอย่างมีความสุขสนับสนุนและส่งเสริมครอบครัวของ พนักงานและสังคมให้น่าอยู่เป็นองค์กรที่มีคุณธรรม ค้ าจุนจุน และเป็นองค์กรที่ปลอดภัย ๒) วิธีการ ผลิตซ้ำ ทางวัฒนธรรมองค์กร กระบวนการพัฒนา ทุนมนุษย์ตามแนวองค์การธุรกิจวิถีพุทธใน จังหวัดแพร่ : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัทนัมซีเส็งลิสซิ่ง จำกัด ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนได้แก่ การมี ประกาศนโยบายและวิสัยทัศน์เป็นองค์กรวิถีพุทธ การรณรงค์ อย่างจริงจังให้พนักงานเลิกอบายมุขทุกชนิด ส่งเสริมและสนับสนุนการเล่นกีฬาและอุปกรณ์กีฬา ให้ความรู้ทางบวกผ่านทางแมคคาซีน จัด รายการสถานีวิทยุ ให้การยกย่องและเสริมขวัญและกำลังใจกับพนักงานที่ลดอบายมุขได้ในรูปของเงิน ตอบแทน ออกนโยบายให้พนักงานต้องเข้าอบรมวิปัสสนา ปีละ ๒ ครั้ง และวิธีการสร้างจิตอาสา ๓) ด้านคุณค่าและประโยชน์ต่อลูกค้ามีความประทับใจและอบอุ่นในการให้บริการ พนักงานมีความสุข มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ผู้บริหารสามารถบริหารองค์กรได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ ด้านสังคมทำให้สังคมเกิดการพัฒนาแบบร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาอย่างดี เห็นอกเห็นใจและ ช่วยเหลือกัน และสร้างความสามัคคีปรองดองกันในชุมชน^{๙๒}

อนุวัต กระสังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การกำหนดทรัพยากรมนุษย์ ด้านการกำหนดนโยบายพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จำเป็นต้องมี การกำหนดนโยบายหรือแผนการพัฒนา และโครงการกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมระบบการสั่งสอนอบรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น ๒. ทรัพยากรมนุษย์ด้านการสร้างโอกาส พบว่า เยาวชนไม่ได้รับการประสานความร่วมมือ หรือสร้างโอกาสที่ถูกต้อง แต่ถูกสิ่งแวดล้อมส่งเสริมให้หลงติดอยู่ในความเฮอร์ดอรรอย ในเรื่องปัจจัย ๔ ๓. การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ด้านการสร้างคุณค่า พบว่า การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เรียนรู้จาก

^{๙๒} พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์ และคณะ, “กระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวองค์การธุรกิจวิถีพุทธในจังหวัดแพร่ : ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัทนัมซีเส็งลิสซิ่ง จำกัด”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗). บทคัดย่อ

ประสบการณ์ ที่เกิดขึ้น ๒ กระบวนการเรียนรู้ของเด็กเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สื่อกลายเป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งใหม่ที่สามารถกระตุ้นการรับรู้ และดึงดูดความสนใจจากเด็กและเยาวชนได้มาก โดยเฉพาะ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดสื่อใหม่ๆ มากมาย โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต ที่มีข้อมูลจ านวน มหาศาล เรื่องราวที่เด็กสนใจใคร่รู้เปิดกว้างให้เด็กเข้าไปค้นหาได้อย่างอิสระในขณะที่สื่อดั้งเดิมทั้ง โทรทัศน์วิทยุหนังสือพิมพ์นิตยสาร ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายก็พัฒนารูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจ โดยมีเป้าหมายการนำเสนอในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ๓ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนว พุทธ เพื่อแก้ปัญหาบริโภคนิยมของเยาวชนนั้น สถาบันครอบครัว สังคม ต้องปรับเปลี่ยนมาตรฐาน การเลี้ยงดูหรือ จัดการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาสติปัญญาของเยาวชนให้ถูกต้องเหมาะสม และจัดการศึกษาอบรมขัดเกลาเยาวชนให้ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่าวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยมีหลักไตรสิกขา คือ ๑. การฝึกอบรม ได้แก่การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม ๒. การศึกษา ได้แก่ การฝึกฝน พัฒนาในด้านจิตใจ ๓. พัฒนา ได้แก่พัฒนาปัญญา และหลักธรรมสนับสนุนและสร้างภูมิคุ้มกัน กระแส บริโภคนิยมได้แก่วิธีการแห่งปัญญาแบบอริยสัจที่มุ่งตรงต่อปัญหาที่ต้องการจะพิจารณา และเป็นวิธี คิดที่เป็นไปตามเหตุและผล โดยศึกษาจากผลไปหาเหตุแล้วหา การแก้ไขที่ต้นเหตุเพื่อขจัดปัญหาให้ หมดไปกระบวนการจะอยู่ในรูปของการร่วมกันคือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา มีความสัมพันธ์ส่งต่อ กัน เป็นปัจจัยแก่กันในกระบวนการพัฒนาในองค์กร^{๙๓}

สุทธิพร รัตนธ ร์ชธา ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากร ผลการวิจัยพบว่า ชมรมตั้งขึ้นจากแนวคิดจิตอาสาในพระพุทธศาสนา และมีทิศทางสังคมมานุษยวิทยา โดยนำหลักไตรสิกขาในกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นเครื่องมือฝึกมนุษย์ รูปแบบกิจกรรมของชมรมได้แก่ ๑) ถวายภัตตาหารเช้าและตักบาตร ๒) ช่วยเหลือพระสงฆ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓) สวดมนต์และนั่งสมาธิ ๔) กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีลงมือปฏิบัติการจริงเพื่อสังเกตและได้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้ SWOT ANALYSIS พบว่า มีจุดแข็งคือชมรมมีขั้นตอนเป็นระบบที่ดี ประกอบกับคณะกรรมการมีความเสียสละในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้และมีความเข้าใจในหลักไตรสิกขา ทำให้เกิดการพัฒนาดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะผู้บริหารระดับสูงของกรมสรรพากรให้ความสำคัญกับกิจกรรม จุดอ่อน คือ เวลาและความท้าทายที่จะทำให้วัยรุ่นร่วมกิจกรรมมากขึ้น

^{๙๓}อนูวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธ ภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, **ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุณูปถัมภ์** สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖). บทคัดย่อ

รวมทั้งจำนวนของจิตอาสาและการประชาสัมพันธ์ อุปสรรคใหญ่คือ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในวัตถุประสงค์ของชมรม ผลเชิงประจักษ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แก่ผลต่อสุขภาวะองค์กรรวมทั้ง ๔ ด้าน ร่างกาย ด้านพฤติกรรมและสังคม ด้านจิต ด้านปัญญา ผลเชิงคุณภาพของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แก่ ความพอใจในชีวิตและอยู่กับผู้อื่นได้อย่างเกื้อกูล ด้วยการมีศรัทธาต่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และยังมีจิตใจสงบ มีความสุขเพราะมีปัญญารู้และเข้าใจความจริงของชีวิต องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากผลการวิจัยเรื่องนี้คือ หลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาตนรวมทั้งองค์กรได้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก อีกทั้งทำให้สังคมเข้มแข็ง จึงสามารถนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากรสู่สังคมไทย^{๙๔}

---

^{๙๔} สุทธิพร รัตนธรร ศรัทธา, “รูปแบบรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธศาสตร์กรมสรรพากร”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๑๔๐-๑๔๙.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดภัยระดับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย
- ๓.๓ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ๘๓
- ๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบวิธีวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยด้วยกัน ๓ แบบ คือ

๑. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลเอกสารที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแล้ว
๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์กลุ่มพื้นที่หลักที่เกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ ๓) แบบเชิงปฏิบัติการ (Action research) ผู้วิจัยจะใช้กระบวนการเชิงคุณภาพ ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้บริหารระดับสูง ๒) กลุ่มผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น ๔) กลุ่มนักวิชาการด้านศาสนา และรัฐประศาสนศาสตร์

๓. สันทนาการกลุ่ม (Focus Group) เพื่อกำหนดการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นลักษณะของเครือข่าย และมีขั้นตอนดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research)

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารั้วนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายโดยศึกษาจาก

๑) ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตำราวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ บทความ วารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัย จากนั้นจึงได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการศึกษา และรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับประชากรผู้ให้ข้อมูล โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๑.๓ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

โดยการลงพื้นที่สำรวจบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้พื้นที่ศึกษาการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเน้นการทำงานวิจัยมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัยในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยระดับชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน คัดเลือกชุมชน และการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ชุมชน โดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือเป็นขั้นตอนการปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ การเข้าร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อมูลผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

๓.๒ พื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยได้เลือกการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พื้นที่การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มที่ ๒ พื้นที่พัฒนาการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มเครือข่ายการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิจัย ที่เชื่อมโยงต่อการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ชุดปฏิบัติการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื้อหาประกอบด้วย ๑) ด้านศีล ประพฤติดี ๒) ด้านสมาธิ มีใจมั่นคง ๓) ด้านปัญญา มีองค์ความรู้

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น ๕ ระบบ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การจัดสัมมนากลุ่มย่อย การประเมินเพื่อประเมินการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือการทำงาน

ระยะที่ ๒ การศึกษาภาคสนาม (Field Study) และการลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้พื้นที่การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลชุมชน เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ระยะที่ ๓ เป็นการระดมความเห็นของตัวแทนการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตัวแทนเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงต่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ระยะที่ ๔ การสรุปองค์ความรู้ของการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในพื้นที่โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่สมาชิกของเครือข่ายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ ๕ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดภัยคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และกิจกรรมเชิง

ปฏิบัติการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชัน
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของเครือข่าย

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การพัฒนากิจกรรม ในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะนำมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยมุมมองความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้การจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวที

ประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ ในชุมชนหรือพื้นที่ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจัดทำสื่อพิมพ์ ผลงานวิจัย วีดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดคอร์ดอร์รี่ชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดคอร์ดอร์รี่ชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดคอร์ดอร์รี่ชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดคอร์ดอร์รี่ชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ปลอดคอร์ดอร์รี่ชั้นอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีความคิดพื้นฐาน ๔ อย่างคือ ๑) พระพุทธศาสนามองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ๒) ชีวิตมนุษย์และการกระทำของมนุษย์ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยคือเมื่อกระทำแล้วเกิดผลตามเหตุปัจจัย ๓) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้พัฒนาได้จนถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง และ ๔) ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกี่ยวเนื่องกันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น โดยคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาฝึกให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิตก็คือไตรสิกขา ซึ่งพระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตมนุษย์ออกเป็น ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับโลกียะ สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี มีเงินมีงาน พึ่งตนเองได้ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับ มีครอบครัวผาสุก เป็นต้นและบรรลุประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความสุขใจ ความภูมิใจที่ได้ประพฤติดีงามสุจริต ความกล้ามั่นใจด้วยปัญญา จะแก้ปัญหา ความโล่งมั่นใจว่าทำกรรมดีจะไปสู่ภพที่ดี เป็นต้น ๒. ระดับโลกุตระ เป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและ

ชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระ เช่น ไม่วุ่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ผิดหวัง โศกเศร้าเพราะไม่ยึดติดยึดมั่น เบิกบานใจตลอด กระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย เป็นต้น...

หลักไตรสิกขานั้นเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตสูตร ตติยสิกขาสสูตรในพระไตรปิฎก เป็นต้น ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้น พระองค์ทรงตรัสสอนเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา นับสิบครั้ง

หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่รวมเอาหลักการศึกษาทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ดังนั้นหลักไตรสิกขาจึงมีลักษณะเด่นพิเศษเห็นได้ดังนี้ หลักไตรสิกขาเป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์ทุกกิ่งเดือนได้

หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้นสามขั้นตอน กล่าวคือขั้นต้นเป็นการพัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาที่ ๑ ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีสัมมาวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และสัมมาภิมันตะ (การกระทำชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องต้น หรือประโยชน์เฉพาะหน้า (ทิฐฐัมมิกัตถะประโยชน์) ในขั้นตอนระดับกลางคือการพัฒนาที่ระดับสมาธิซึ่งเป็นเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวายามะ (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้ คือประโยชน์เบื้องกลาง หรือประโยชน์ในระยะปานกลาง (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) การพัฒนาระดับสูงเป็นการพัฒนาไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคข้อสัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องปลาย หรือประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถะประโยชน์) ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาและประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาเป็นปัจจัยอิสระที่กำหนดกระบวนการเทคนิควิธีการ รวมทั้งหลักธรรมคำสอนที่จะใช้พัฒนา

ไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญ คือการจัดตั้งระบบระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญของไตรสิกขานั้นได้สอดแทรกอยู่ในหลักธรรมต่าง ๆ เช่น สอดแทรกอยู่ในหลักโอวาทปาติโมกข์ เป็นต้น มีความสำคัญ ดังนี้

๑) ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่ เพื่อกำจัดกิเลสของภิกษุและบุคคลทั้งหลาย ดังปรากฏในอนุพุทธสูตร ว่าด้วยการตรัสรู้ธรรมเป็นเหตุสิ้นภพว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดธรรม ๔ ประการ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้ ธรรม ๔ ประการอะไรบ้าง คือ อริยศีล อริยสมาธิ อริยปัญญา และอริยวิมุตติ เราถอนภพได้แล้ว ภพเนตติสิ้นไปแล้ว ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติอันยอดเยี่ยมพระโคตมผู้มียศตรัสรู้แล้ว”

๒) ไตรสิกขาเป็นรากฐานที่สำคัญของพระวินัย ดังปรากฏในวัชชีปุตตสูตร ว่าพระพุทธองค์ทรงให้คำแนะนำภิกษุรูปหนึ่งว่า หากเธอไม่อาจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทที่บัญญัติไว้ได้

ครบถ้วนบริบูรณ์ ก็ให้พึงศึกษาปฏิบัติในสิกขา ๓ เพื่อการละระอาะ โทสะ โมหะ ทำให้เป็นผู้ไม่ประกอบอกุศลกรรม เพราะสิกขา ๓ ประการนี้เป็นที่รวมของสิกขาบท นั้นเอง

๓) ไตรสิกขาเป็นกระบวนการการฝึกศึกษาพัฒนาการมนุษย์ เป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ดังที่แสดงในปฐมสิกขาสูตรว่า “ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล ทำพอ ประมาณในสมาธิ และปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน หรือเป็นพระสกทาคามี ขณะที่ภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีลและสมาธิ ทำพอประมาณในปัญญา ย่อมสามารถบรรลุเป็นพระอนาคามี ส่วนภิกษุผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสทั้งปวง...”

หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของ หรือไตรสิกขา มี ๓ แนวทางสำคัญ แนวทางที่หนึ่งคือแนวทางของการใช้ศีล นำการพัฒนา เป็นการใช้ศีลเป็นจุดเริ่มต้น เน้นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ถูกพัฒนา แนวทางที่สองคือการใช้ สมาธิ เป็นจุดเน้นในการพัฒนา และแนวทางที่สามคือการใช้ ปัญญา เป็นแนวทางจะเน้นในการพัฒนา แนวทางทั้งสามจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมาย ลักษณะและความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย ยกตัวอย่าง เช่น ผู้ที่ศึกษาปฏิบัติพัฒนาตนเองในแนวทาง พุทธ เป็นผู้ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อที่หลุดพ้นจากห้วงทุกข์ มีภูมิธรรมสูง ย่อมต้องใช้ปัญญาเป็นแนวทางในการพัฒนา เนื่องจากสอดคล้องทั้งเป้าหมายและความพร้อมของผู้ต้องพัฒนา แต่หากผู้ศึกษาปฏิบัติมีเป้าหมายระดับโลกียธรรม ยังพอใจและมีความสุขกับการเวียนว่ายตายเกิด ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีคุณธรรมศีลธรรม เป็นพลเมืองดี แนวทางการพัฒนานั้นอาจเป็นเพียงระดับ ศีลหรือระดับสมาธิ ก็เพียงพอ ความชัดเจนในปัจจุบันสามประการนี้จะทำให้ประสิทธิผล และประสิทธิภาพการพัฒนามากยิ่งขึ้น และหลักไตรสิกขาสาสามารถนำมาพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยตั้งอยู่บนหลักภาวนา ๓ คือ กายภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของการพัฒนามนุษย์เพราะมนุษย์ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ พัฒนาแล้วจะทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลแก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น โดยหลักไตรสิกขานั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาฝึกให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิต เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อไปสู่จุดหมายของชีวิต ๒ ระดับ คือ ๑.ระดับโลกียะ สามารถทำได้ โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี มีเงินมีงาน พึ่งตนเองได้ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับ มีครอบครัวผาสุก เป็นต้น และบรรลุประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความสุขใจ มีความภูมิใจที่ได้ประพฤติดีงามสุจริต ความกล้ามั่นใจด้วยปัญญาจะแก้ปัญหา ความโล่งมั่นใจว่าทำกรรมดีจะไปสู่ภพที่ดี เป็นต้น ๒. ระดับโลกุตตระ เป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาคือการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระ เช่น ไม่หวั่นไหวหรือ

ถูกครอบงำด้วยความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ผิดหวังโศกเศร้าเพราะไม่ยึดติดยึดมั่น เบิกบานใจตลอด กระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย เป็นต้น

หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ ที่รวมเอาหลักการศึกษาทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา หรือเป็นมรรคในอริยสัจ ๔ สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้น กล่าวคือ ขั้นต้นเป็นการพัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาข้อ ที่ ๑ ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีสัมมาวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และสัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องต้นหรือประโยชน์เฉพาะหน้า (ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์) ในขั้นตอนระดับกลางคือการพัฒนาที่ระดับสมาธิ ซึ่งเป็นเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวายามะ (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้ คือประโยชน์เบื้องต้นหรือประโยชน์ในระยะปานกลาง (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) การพัฒนาระดับสูงเป็นการพัฒนาไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคข้อสัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องปลาย หรือประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะประโยชน์)

๔.๒ องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การ

ปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร โดยเฉพาะด้านความรู้ของบุคลากร เพราะถือว่าบุคลากรเป็นกลไกสำคัญหรือกลไกหลักในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีการส่งเสริมการพัฒนาส่วนราชการให้เป็น “องค์กรแห่งการเรียนรู้” โดยอาศัยกระบวนการ “การจัดการความรู้” ในยุคที่มีการแข่งขันและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่วนราชการต้องสร้างให้ข้าราชการในส่วนราชการมีความรู้ เข้มแข็งและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยผลักดันส่วนราชการให้บรรลุผล ตามยุทธศาสตร์ โดยในขั้นตอนของการแปลงแผนการปฏิบัติราชการสู่การปฏิบัติจริงนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการที่จะช่วยผลักดันสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้สามารถสรุปสาระสำคัญจากผู้บริหารองค์กรได้ดังนี้

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีรูปแบบเช่นไร นั้น จากการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ทางธรรมสามารถสรุปประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ๔ ข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. จัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
๒. จัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
๓. เพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร

๔. ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร

๑. จัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร หมายความว่า ผู้บริหารองค์กรควรมีกระบวนการจัดการในการปฏิบัติงานโดยเน้นการเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงศักยภาพหรือความสามารถของบุคลากรในองค์กรได้ ซึ่งทักษะที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึงประกอบด้วย ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะในการทำงาน ร่วมกัน ทักษะการแสวงหาความรู้ และทักษะการจัดการซึ่งจะได้ อธิบายถึงรายละเอียดในแต่ละทักษะ ดังนี้

ทักษะกระบวนการทำงาน หมายถึง การลงมือทำงาน ต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยมุ่งเน้นการฝึกฝนวิธีการทำงาน อย่างสม่ำเสมอโดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

(๑) การวิเคราะห์งาน เป็นการมองภาพรวมของงานเมื่อได้รับเป้าหมายว่าเป้าหมายของงานคืออะไรและหาอย่างไรจะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

(๒) การวางแผนในการทำงาน เป็นการกำหนดเป้าหมายของงานระยะเวลาในการดำเนินงาน กาลังคนที่ใช้ในการทำงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เป็นต้น

(๓) การลงมือทำงาน เป็นการลงมือทำงาน ตามแผนที่วางไว้ด้วยความมุ่งมั่นอดทนและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

(๔) การประเมินผลการทำงาน เป็นการตรวจสอบ ทดสอบหรือทดลองใช้ตั้งแต่การวางแผนการทำงาน ว่ารอบคอบ รักรุดม ครอบคลุม และสามารถปฏิบัติตามได้หรือไม่

ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา จะช่วยให้เกิดความคิดในการหาทางออก เพื่อพบปัญหาในเวลาหรือสถานการณ์การทำงาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๒. จัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร หมายความว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ที่เป็นโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อที่จะทำให้บุคลากรนั้นเกิดทักษะความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่หรือภาระงานที่ได้รับมอบหมายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งนั่นก็หมายความว่า องค์กรจะได้รับประโยชน์จากความสามารถของบุคลากรในองค์กร ดังนั้น โครงการจึงมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรนั้นสามารถสรุปประเด็นโครงการในการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรได้ดังนี้คือ

(๑) การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาตนเอง

(๒) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม

(๓) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

(๔) การพัฒนาบุคลากร

(๕) การพัฒนาการสื่อสารและการประสานงาน

ทั้งหมดนี้เป็นรูปแบบของโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการจัดการทุนมนุษย์ ด้านความสามารถในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการทุนมนุษย์ในด้านนี้เพราะจะเป็นกรอบสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนองค์กรไปสู่องค์กรที่มีศักยภาพที่เป็นมาตรฐานของการบริหารและการให้บริการ กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาตนเองของบุคลากรนั้น ต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคลากรเองโดยผู้บริหารเป็นแต่เพียงส่วนช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานหรือหน้าที่ตามภารกิจเท่านั้น ดังนั้นบุคลากรจึงควรที่จะตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพและพัฒนาตนเองเพื่อที่จะให้การทำงานหรือรวมถึงภาระงานที่ได้รับมอบหมายนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ได้

อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาตนเองดังกล่าวต้องอาศัยเพื่อร่วมงานในการปฏิบัติงานในแต่ละส่วนขององค์กรเพราะงานในแต่ละส่วนงานมีส่วนเกี่ยวข้องกันโดยระบบ ดังนั้นการปฏิบัติงานเช่นนี้ต้องอาศัยการทำงานเป็นหมู่คณะหรือที่เรียกว่า “Teamwork” หรือการทำงานเป็นทีมนั่นเอง การทำงานเป็นทีมก็เป็นการพัฒนาการปฏิบัติงานในส่วนหนึ่งเช่นกันเพราะต้องอาศัยทักษะหลายอย่างในการทำงานเป็นทีมซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการจัดการความรู้ในเรื่องความสามารถได้เป็นอย่างดี นอกจากการทำงานเป็นทีมแล้วยังมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย กล่าวคือ องค์กรโดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่า การทำงานในยุคปัจจุบันจะไม่สามารถปฏิเสธเทคโนโลยีสารสนเทศได้เลย เพราะเครือข่ายการทำงานตั้งแต่ระดับบนสู่ระดับล่างได้ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการเนื่องจากรวดเร็วและเป็นข้อมูลที่เที่ยงตรง ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากรใน องค์กรควรมีการพัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยีอยู่เสมอเพื่อที่จะได้ใช้ประโยชน์จากความทันสมัยดังกล่าวให้เกิดกับองค์กรที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่นั่นเอง

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีอีกสองเรื่องที่บุคลากรในองค์กรต้องมีการพัฒนา กล่าวคือ การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาการสื่อสารและการประสานงาน หมายความว่า บุคลากรในองค์กรเพิ่มทักษะในการพัฒนาบุคลากรของบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะใฝ่รู้ ดูแลประชาชนสนใจเรื่องของประชา นาวาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ทั้งในแง่ของศักยภาพขององค์กรและประสิทธิภาพของงาน และสิ่งที่สำคัญประการสุดท้ายในการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรคือ การติดต่อประสานงานและการสื่อสาร เพราะการสื่อสารและการติดต่อประสานงานเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กรเพราะถ้าหากประสานงานหรือสื่อสารผิดพลาดจะเกิดผลเสียต่อองค์กรก็เป็นได้ ดังนั้นบุคลากรควรที่จะมีการพัฒนาในเรื่องนี้เป็นประเด็นสำคัญเพิ่มเติมอีกด้วย

๓. เพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ จัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรนั้น ประเด็นจากการสัมภาษณ์ผู้นาองค์กรได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ควรนำเอาเรื่องวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรมาเป็นเครื่องกำหนดในการ

จัดการทุนมนุษย์เรื่องความสามารถด้วย หมายความว่า บุคลากรในองค์กรควรที่จะมีวินัยในการปฏิบัติงานโดยผู้บริหารหรือผู้นาควรกำหนดวิสัยหรือมีการเพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อที่จะทำให้ความสามารถการปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการเพิ่มวินัยนั้นควรประกอบด้วย

- (1) การมีความรับผิดชอบ
- (2) ขยัน ประหยัดและอดออม
- (3) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- (4) ความซื่อสัตย์
- (5) การพึ่งตนเอง

๔. ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ การที่จะให้บุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาศักยภาพด้านความสามารถได้ดั่งนั้น ปัจจัยสำคัญหลักประการหนึ่งคือผู้นาองค์กรเอง จักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา จึงจะสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับยอมรับในความสามารถและก็จะพยายามพัฒนาศักยภาพด้านนี้ให้ได้และด้อย่างน้อยก็เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับผู้บริหาร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นาองค์กรนั้น

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรทั้งหมดซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลสรุปเป็นประเด็นดังกล่าวได้ไว้ข้างต้น แล้วนั้นอย่างน้อยควรมีรูปแบบ ๔ ประการ กล่าวคือ ประการแรกควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สองควรจัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สามควรเพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และประการที่สี่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้

๔.๓ การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอด

คอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นปลอดคอร์รัปชันนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้นาองค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการบริหารองค์กรจากการลงพื้นที่ สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวนี้ประกอบด้วยหลักการใหญ่

ๆ อยู่ ๕ ประการ ซึ่งจัดเป็นรูปแบบของการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากรเพื่อนำไปส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ๕ ประการนั้นประกอบด้วย

๑. การสนับสนุนจากผู้บริหาร
๒. วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ
๓. กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
๔. ส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

๑. การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความชำนาญของบุคลากรในองค์กรมีความชำนาญหลายระดับซึ่งขึ้นอยู่กับตำแหน่งและหน้าที่รวมถึงภาระงานของบุคลากรนั้น ๆ ด้วย ซึ่งการทางานดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความชำนาญต้องอาศัยความขยัน ฝึกฝนและอดทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ๆ อย่างตั้งใจ ซึ่งการส่งเสริมความชำนาญนั้นต้องอาศัยจากภายในองค์กรและภายนอกองค์กร แต่การที่จะได้มาซึ่งความชำนาญทั้งสองอย่างนั้นต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในองค์กรของตนได้ไปศึกษา ฝึกฝน และอบรมอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนที่ทำให้บุคลากรในองค์กรมีการฝึกฝนการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ของตนจนทำให้เกิดความชำนาญได้อย่างดีและถูกต้องตามระเบียบของการบริหาร ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้เป็นเบื้องต้นว่าผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างความชำนาญให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในองค์กร

๒. วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการสนับสนุนจากผู้บริหาร การวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบนั้นผู้ปฏิบัติงานกล่าวคือบุคลากรในองค์กรเองต้องเป็นผู้วางแผนการทางานของตนเองให้เป็นระบบการทางานเพื่อทำให้งานของตนมีประสิทธิภาพและเกิดความชำนาญเมื่อมีการวางแผนอย่างเป็นระบบซึ่งการวางแผนอย่างเป็นระบบดังกล่าวนี้ผู้ปฏิบัติงานหรือบุคลากรควรมีการวางแผนดังนี้

- ๒.๑ จัดลำดับความสำคัญของงาน
- ๒.๒ วิเคราะห์ความสำคัญของงาน
- ๒.๓ พยายามปฏิบัติหน้าที่และทางานให้สำเร็จด้วยตนเอง
- ๒.๔ สร้างแรงจูงใจและความพอใจในการทางาน
- ๒.๕ ต้องทางานเป็นทีม

๓. กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้บุคลากรเกิดความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในภาระงานของตน กล่าวคือ ถ้าบุคลากรมีการปฏิบัติหน้าที่ของตนในภาระงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอและอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดความชำนาญในงานมากกว่าผู้ทีนานๆ หากที่จึงอาจกล่าวได้ว่า การทางานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอนั้นจะสามารถทำให้บุคลากรเกิดความเชี่ยวชาญและชำนาญได้เป็นอย่างดีอีกประการหนึ่ง

๔. ส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ข้อนี้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารองค์กรที่จะต้องขับเคลื่อนและส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ฉะนั้นการส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้นในสายงานของตน ย่อมจะทำให้บุคลากรนั้นเกิดความชำนาญมากขึ้นเพราะได้ศึกษาอยู่เป็นเนือง ๆ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับทุกคนโดยเฉพาะบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความต้องการสร้างความชำนาญให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของตนยังมีความจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติม แต่อย่างไรก็ตามอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วว่า การศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของผู้บริหารองค์กรเป็นสำคัญ และประการสุดท้ายคือ

กล่าวโดยสรุป คือ การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตลอดคอร์รัปชันอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีรูปแบบในการเพื่อการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญอย่างน้อย ๔ ประการ ประกอบด้วย การสนับสนุนจากผู้บริหาร วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทั้งสี่ประการนี้ถือเป็นรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญเพื่อส่งเสริมจริยธรรม

๔.๔ สรุป

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของการพัฒนามนุษย์เพราะมนุษย์ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ พัฒนาแล้วจะทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลแก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น โดยหลักไตรสิกขานั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาฝึกให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิตเป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อไปสู่จุดหมายของชีวิต ๒ ระดับ คือ ๑.ระดับโลกียะ สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี มีเงินมีงาน พึ่งตนเองได้ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับ มีครอบครัวผาสุก เป็นต้น และบรรลุประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความสุขใจ มีความภูมิใจที่ได้ประพฤติดีงามสุจริต ความกล้ามั่นใจด้วยปัญญาจะแก้ปัญหา ความโล่งมั่นใจว่าทำกรรมดีจะไปสู่ภพที่ดี เป็นต้น ๒. ระดับโลกุตระ เป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาคือการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระ เช่น ไม่หวั่นไหวหรือ

ถูกครอบงำด้วยความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ผิดหวังโศกเศร้าเพราะไม่ยึดติดยึดมั่น เบิกบานใจตลอด
กระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย เป็นต้น

หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ ที่รวมเอาหลักการศึกษาทั้งหมดใน
พระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา หรือเป็นมรรคในอริยสัจ ๔
สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้น กล่าวคือ ขั้นต้นเป็นการพัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาข้อ ที่ ๑ ซึ่งตรง
กับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีสัมมาวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และ
สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องต้น
หรือประโยชน์เฉพาะหน้า (ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์) ในขั้นตอนระดับกลางคือการพัฒนาที่ระดับสมาธิ
ซึ่งเป็นเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวายามะ (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติ
ชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้ คือประโยชน์เบื้องต้น
กลาง หรือประโยชน์ในระยะปานกลาง (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) การพัฒนาระดับสูงเป็นการพัฒนา
ไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคข้อสัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มี
แนวความคิดชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องปลาย หรือประโยชน์
สูงสุด (ปรมาตถะประโยชน์)

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร
องค์กรทั้งหมดซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลสรุปเป็นประเด็นดังกล่าวได้ไว้ข้างต้นแล้วนั้นอย่างน้อยควรมี
รูปแบบ ๔ ประการ กล่าวคือ ประการแรกควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรใน
องค์กร ประการที่สองควรจัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สาม
ควรเพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และประการที่สี่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดี
ทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือ
รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์การ
ปกครองส่วนท้องถิ่นได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ ๕ นี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรมต้นแบบเชิงพุทธ ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มุ่งการสรุปผลการวิจัย เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพชุมชนในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรม ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และ ๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาแบบการสร้างเครือข่ายชุมชนคุณธรรมต้นแบบเชิงพุทธ ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และการอภิปรายผล พร้อมทั้งข้อเสนอแนะผลการศึกษาวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของการพัฒนามนุษย์เพราะมนุษย์ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ พัฒนาแล้วจะทำให้ความอยู่ร่วมกันอย่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลแก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง ทำให้โลกอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การอาศัยมากขึ้น โดยหลักไตรสิกขานั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่นำมาฝึกให้มนุษย์มีการพัฒนาชีวิตเป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อไปสู่จุดหมายของชีวิต ๒ ระดับ คือ ๑.ระดับโลกียะ สามารถทำได้ โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี มีเงินมีงาน พึ่งตนเองได้ มีเกียรติเป็นที่ยอมรับ มีครอบครัวผาสุก เป็นต้น และบรรลุประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความสุขใจ มีความภูมิใจที่ได้ประพฤติดีงามสุจริต ความกล้ามั่นใจด้วยปัญญาจะแก้ปัญหา ความโล่งมั่นใจว่าทำกรรมดีจะไปสู่ภพที่ดี เป็นต้น ๒. ระดับโลกุตตระ เป็นจุดหมายสูงสุดหรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนาคือการมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระ เช่น ไม่หวั่นไหวหรือถูกรบกวนด้วยความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ไม่ผิดหวังโศกเศร้าเพราะไม่ยึดติดยึดมั่น เบิกบานใจตลอดกระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย เป็นต้น

หลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติที่รวมเอาหลักการศึกษาทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา หรือเป็นมรรคในอริยสัจ ๔ สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้น กล่าวคือ ขั้นต้นเป็นการพัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาข้อ ที่ ๑ ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีสัมมาวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และสัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องหน้าหรือประโยชน์เฉพาะหน้า (ทิฐฐธัมมิกัตถะประโยชน์) ในขั้นตอนระดับกลางคือการพัฒนาที่ระดับสมาธิ

ซึ่งเป็นเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวายามะ (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้ คือประโยชน์เบื้องต้น กลาง หรือประโยชน์ในระยะปานกลาง (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) การพัฒนาระดับสูงเป็นการพัฒนาไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคข้อสัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องปลาย หรือประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะประโยชน์)

การพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรทั้งหมดซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลสรุปเป็นประเด็นดังกล่าวได้ไว้ข้างต้นแล้วนั้นอย่างน้อยควรมีรูปแบบ ๔ ประการ กล่าวคือ ประการแรกควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สองควรจัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สามควรเพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และประการที่สี่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดโครงสร้างโดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะเรื่องการจัดการทุนมนุษย์รวมถึงกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมให้ชัดเจนและสามารถทำให้เป็นรูปธรรม

๒) องค์กรต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญในการวางแผนและวางกรอบการจัดการทุนมนุษย์เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้มีความโดดเด่นด้วยเป็นการเฉพาะ

๕.๒.๒ ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดกิจกรรมที่สำคัญและกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีในการจัดทากิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมให้แก่บุคลากรภายในองค์กรเพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้และปลูกฝังค่านิยมเรื่องนี้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรด้วย

๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการบูรณาการหน่วยงานของภาครัฐกับหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาเพื่อร่วมกันวางแผนและจัดทากิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรม

ของบุคลากรในองค์กรรวมถึงแม่กิจกรรมเหล่านี้ไปสู่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงนักเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองด้วย

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารเชิงนโยบายในการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในเขตพื้นที่ปกครองเพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับการวางแผนขององค์กรเองในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวให้เกิดเป็นรูปธรรม

๒) ควรศึกษาประเด็นปัญหาของผู้บริหารองค์กร บุคลากร รวมถึงประชาชนในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ตามภาระหน้าที่ของตนในแต่ละส่วนงานเพื่อจะได้หาทางออกร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์. การพัฒนาทุนมนุษย์ในการปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรสมัยใหม่หรือองค์กร

สมรรถนะสูง. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, ๒๕๕๒.

กองแก้ว เจริญอักษร. ความรู้เรื่องธรรมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ: กุญแจสู่ความเป็นเลิศ.

กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

เกื้อจิตร ชีระกาญจน์ และคณะ. กรอบความคิดสำหรับการจัดการทรัพยากรมนุษย์.

กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๐๐๖

แกรีตส์เลอ. ทาน ชิว ฮุท. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. แปลโดย จุฑามาศ ทวีไพบูลย์และสุวรรธนา

เทพจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, ๒๕๕๐.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, ๒๕๖๐.

โครงการพัฒนาด้านชีวิตการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์,

(กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,

๒๕๔๗

ชูชัย สมितिไกร. การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

โชติชวัล พุทธิกาญจน์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาบุคลากร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ด

ยูเคชั่น, ๒๕๕๙.

ดุจเดือน พันธมนาวิน. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย

- และต่างประเทศ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์กรการ
มหาชน, ๒๕๕๐.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน.** กรุงเทพมหานคร: วิถีทัศน์, ๒๕๔๕.
- ธร สุนทรายุทธ. **การบริหารความเสี่ยงทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทเนติกุลการพิมพ์,
๒๕๕๐.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธศาสนากับปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร: อรินทร์พรีนติ้ง
กรุ๊ป, ๒๕๓๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับเติม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____. **สู่การศึกษาแนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้า
และพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ ๖.
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙.
- _____. **พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.
- _____. **วิธีคิด ตามหลักพุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๑.
- พระพุทธโฆษาจารย์ (พระคณฺถรจนาจารย์). **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๘.
กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. **พุทธปัญญากับการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันปัญญานันทะ ใน
มูลนิธิภิกขุปัญญานันทะภิกขุ, ๒๕๓๘.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตฺโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๐.
- พระอุปัชฌาย์ (ลังกา). **วิมุตติมรรค.** แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด.** กรุงเทพมหานคร: อุษา
การพิมพ์, ๒๕๔๙.

_____ . **คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

_____ . **พจนานุกรมไทย พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๔.

วิจิตร อวาทะกุล . **การฝึกอบรม**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ: Organization and management**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทย์พัฒน์, ๒๕๕๓.

สมชาติ กิจยรรยง และ อรวรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. **เทคนิคการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น, ๒๕๕๐.

สมาน รังสิโยภักดิ์. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๕๒.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. **แผนปฏิบัติราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณพ.ศ. ๒๕๖๓**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๖๓.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency Based Learning**.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนา อินเทอร์เน็ต จำกัด มหาชน, ๒๕๔๘.

อนิวัช แก้วจำนง. **การจัดทรัพยากรมนุษย์**. สงขลา: บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๒.

อนุรักษ์ ปัญญานวัฒน์. **การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ: บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม**.

กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้สู่ชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. **กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์:

กัญญา สรรพศรี. “การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนโรงเรียน

ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต ๑”. **ดุษฎี**

นิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

- เกรียงศักดิ์ บุญญา. “การพัฒนาศักยภาพผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนด้านอาชีวศึกษาตามสภาวะการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ”. **ดุष्ฎินิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- ดลพัฒน์ ยศธร. “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์”. **ดุष्ฎินิพนธ์ครุศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- บุษกร วัฒนบุตร. “การนำพุทธญาณวิทยา ไตรสิกขาและตัวแบบ KSM เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์การมหาชน” **ดุष्ฎินิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔.
- พระครูปลัดอเนก ปุณณวุฒโต (แก้วดวงดี). “รูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๕”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน (หงส์วิลัย). “การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
- พินเอก สัญญา พงษ์สีดา. “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๑ ตามหลักพุทธธรรม”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
- พูนสุข มาตรังสรรค์. “การจัดการความรุนแรงในครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- วันชัย สุขตาม. “การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์”. **ดุष्ฎินิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.
- สุทธญาณ โอบอ้อม. “การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- สุทธิพร รัตนธรร ศรีทธา. “รูปแบบรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในกิจกรรมของชมรมพุทธ

ศาสตร์กรรมสรรพากร”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

สุปรียา อธิรัตนนท์. “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ในกรอบของไตรสิกขา กับทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

อรทัย มีแสง. “ทฤษฎีบูรณาการเชิงพุทธ”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

เอื้อมอร ชลวร. “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์**
บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) รายงานวิจัย:

ฤทธิชัย แกมภาคและสุภัชชา พันเลิศพานิชย์. “การบูรณาการหลักไตรสิกขากับจิตวิทยาวัยรุ่นในการ
พัฒนาเชิงบวกแก่เยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงราย”.
รายงานวิจัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

(๔) บทความ:

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), “หัวใจพระพุทธศาสนา”, **พุทธจักร**, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕
(พฤษภาคม ๒๕๕๐): ๗.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

แผนปฏิบัติการศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๔ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ขอนแก่น :
ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๔, ๒๕๖๓.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๙ ตอนที่ ๑๒๓ ก หน้า ๑๖. ๒๕๔๕.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๗ ตอนที่ ๔๕ ก หน้า ๑. ๒๕๕๓.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

การฝึกอบรมบุคลากร : นิยามและจุดมุ่งหมาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.it.nation.ac.th>
๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

วรนุช ตุนทกิจ. **ความหมายของการศึกษา** [ออนไลน์]. (๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓). แหล่งที่มา:
www.km.go.th. [๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗].

๒. ภาษาอังกฤษ

- Secondary Sources (I) Books: Abraham H. Maslow. **Theory of Human Motivation. Psychological Review 50.** New York : Harper and Row Publisher, 1970.
- Angela Baron and Micael Armtrong. **Human Capital Managemant : Achieving Added Value Through people.** London : Kogan page, 200
- Chris Argyris. **Personality and Organization.** New York : Harper and Row Publisher, 1957.
- Clayton Alderfer. **Test of a New Theory of Human Need. Organizational Behavior and Human Performance 4.** New York : Free Press, 1972.
- E. Wohlstetler Quade. **Analysis for Military Decisions.** Chicago : Rona McNally, 1964.
- Frederick Herzberg. **Work and The Nature of Man.** New York : The world Publishing Company, 1967.
- Gomez–Mejia. Luis R. Balkin David B. and Cardy Robert L.. **Mansging Human Resources.** San Francisco : Jossey-Bass Inc. Wiley, 1986.
- Greg R. Oldham and Richard J. Hackman. **A New Strategy of Job Enrichment. In Psychological Foundational Behavior. 2 nd ed. .** Scott : Foresaman and Company, 1983.
- Gregory G. and Joseph C. Picken. **Beyond Productivity : How Leading Companies Achieve Superior Performance by Leveraging their Human Capital.** New York : American Management Association, 1999.
- Henry A. Murray. **Explorations in Personality : a Clinical and Experimental Study of Fifty Men of College Age. 4th Ed..** New York : John Wiley & Sons Inc., 1938.
- Leonard Nadler. **Developing Human Resources.** San Francisco: Jossey-Bass Inc. Wiley, 1986.
- Pace. RW. Smith. **Human Resource Development.** New Jersey : Prentlice Hall, 1991.
- R. Wayne Mondy. **Robert M. Noe. Human Resource Management.** New Jersey : Pearson Prentice Hall. 2005.
- Victor H. Vroom and Lyman W. Porter and Edward E. Lawler. **Work and Motivation.** New Jersey : John Wiley & Sons, 1995.

